

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

Mgr. Klára Volfová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

CENTRÁLNÍ BANKA, JEJÍ ČINNOST A POSTAVENÍ

Katedra: Katedra finančního práva a finanční vědy

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Kotáb

Jméno diplomanta: Mgr. Klára Volfová

Datum odevzdání práce: 29. 6. 2012

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 29. 6. 2012

podpis diplomanta

Poděkování

Za odbornou pomoc, cenné rady a značnou mírou trpělivosti při zpracování předkládané práce bych ráda na tomto místě poděkovala vedoucímu práce panu JUDr. Petru Kotábovi.

Obsah

Úvod.....	1
1 Bankovní systém a jeho charakteristika.....	2
1.1 Úvod.....	2
1.2 Jednostupňový bankovní systém.....	3
1.3 Dvoustupňový bankovní systém	5
1.4 Třístupňový systém	8
2 Centrální bankovnictví v EU	9
2.1 Historický exkurz.....	9
2.2 ESCB.....	11
2.2.1 Úkoly ESCB	11
2.2.2 ECB.....	12
2.2.3 Organizační struktura ECB.....	13
2.3 Základní kapitál ECB.....	14
2.4 Právní akty ECB.....	14
2.5 Euro.....	15
2.6 Právní rámec zavedení eura	15
2.6.1 Zavedení eura v ČR	17
2.7 Nezávislost ECB	22
2.7.1 Institucionální nezávislost.....	23
2.7.2 Osobní nezávislost	24
2.7.3 Finanční nezávislost.....	24
2.7.4 Věcná nezávislost	25
2.7.5 Rozpočtová nezávislost.....	26
2.7.6 Kontrola nezávislosti ECB soudem	26
2.7.7 Vliv přijetí Lisabonské smlouvy na nezávislost ECB	27

2.7.8	Národní centrální banky.....	28
2.7.9	Měření nezávislosti centrální banky	30
3	Historický exkurz a vznik centrálních bank	33
3.1	Úvod.....	33
3.2	Příčiny vzniku centrálních bank.....	33
3.3	Vznik centrálního bankovníctví na našem území a jeho následný vývoj	35
4	Vznik, cíle, postavení a organizace ČNB	38
4.1	Vznik ČNB.....	38
4.2	Úkoly a cíle ČNB	38
4.2.1	Hlavní cíl.....	39
4.2.2	Finanční stabilita.....	41
4.3	Právní postavení ČNB.....	42
4.4	Organizační struktura ČNB.....	44
4.4.1	Bankovní rada ČNB	44
4.4.2	Jmenování členů Bankovní rady ČNB.....	45
4.4.3	Odvolání členů Bankovní rady ČNB	49
5	Funkce České národní banky	51
5.1	Měnová politika	51
5.2	Nástroje měnové politiky	52
5.3	Přímé nástroje.....	53
5.3.1	Pravidla likvidity.....	53
5.3.2	Limity úvěrů bank.....	54
5.3.3	Limity úrokových sazeb bank.....	54
5.3.4	Povinné vklady	54
5.3.5	Doporučení, výzvy a dohody	55

5.4	Nepřímé nástroje	55
5.4.1	Povinné minimální rezervy	55
5.4.2	Operace na volném trhu	56
5.4.3	Repo operace.....	56
5.4.4	Automatické facility	57
5.4.5	Diskontní nástroje	57
5.4.6	Kurzové intervence	58
5.4.7	Stupeň samostatnosti subjektu, který provádí měnovou politiku	58
5.5	Měnová politika v ČR	59
5.6	Devizová činnost.....	60
5.7	Emise hotovostního oběživa	60
5.7.1	Opotřebené a poškozené bankovky	61
5.7.2	Výměna poškozených či opotřebených bankovek a mincí cizí měny	66
5.7.3	Emise bezhotovostního oběživa.....	67
5.8	Funkce banky bank	68
5.8.1	CERTIS.....	68
5.9	Funkce banky státu.....	69
6	Bankovní regulace a dohled.....	71
6.1	Institucionální začlenění bankovní regulace a dohledu	72
6.2	Bankovní regulace.....	72
6.3	Bankovní dohled ČNB	74
6.3.1	Metody bankovního dohledu	74
6.4	Opatření k nápravě	78
6.5	Neformální dohled	78
6.6	Bankovní regulace ano či ne?	80

7	Zastupování státu v mezinárodních finančních institucích.....	81
8	Statistická činnost ČNB	84
8.1	Inflace.....	84
8.1.1	Inflační cíle	86
8.2	Statistika finančních účtů	88
8.3	Vládní finanční statistika.....	89
8.4	Měnová a finanční statistika.....	89
8.5	Statistika platební bilance	90
8.5.1	Zdroje informací pro tvorbu platební bilance	91
	Závěr	93
	Seznam zkratek	95
	Seznam literatury	96
	Seznam příloh	99

Úvod

Téma mé diplomové práce je Centrální banka, její postavení a činnost. Hlavním důvodem proč jsem si toto téma vybrala, je především to, že činnost centrálních bank ovlivňuje naše každodenní životy. Měli bychom proto pochopit jejich činnost, pravidla a systém fungování.

Centrální banky se mezi sebou liší velikostí, rozsahem pravomocí, měnovými nástroji, ale i tak mají jedno společné, a to že jsou mocným nástrojem měnové politiky, která se v posledních letech stala hlavním stabilizátorem tržních ekonomik ve většině zemí světa. V poslední době jsou centrální banky v popředí zájmu médií, v souvislosti s dluhovou krizí eurozóny, která se nyní dostává do své nejostřejší fáze. Na centrální banky je vyvíjen tlak, aby lépe zabezpečily svojí finanční stabilitu, poskytly finanční pomoc státům, kde hrozí „krach“ celé země.

Cílem diplomové práce je analyzovat centrální banky a jejich fungování jako celek, nikoliv hloubková analýza jednotlivých činností a funkcí centrálních bank. Důvodem je snaha o pochopení fungování instituce s vedoucím postavením v dané zemi, která má vliv na celou ekonomiku země.

Hluběji se zaměřím na nezávislost centrálních bank, a na jejich postavení v kontextu současné doby. Důraz je kladen na bankovní regulaci a statistickou činnost, která nebývá často zmiňována.

V mé diplomové práci se na počátku pouze stručně zaměřím na popis centrálního bankovníctví. V další kapitole se věnuji Evropské centrální bance, její organizační struktuře a nezávislosti. V třetí kapitole popisuji historický exkurz vývoje centrálního bankovníctví. Ve čtvrté kapitole se zaměřuji na samotnou ČNB, její vznik, vývoj, organizační strukturu a analyzuji nálezy Ústavního soudu, týkající se činností a organizace ČNB. V druhé polovině mé diplomové práce se zabývám jednotlivými funkcemi ČNB, bankovní regulací a statistickou činností.

Tato práce obsahuje publikace, judikaturu a zákonnou úpravu k 29. 6. 2012.

1 Bankovní systém a jeho charakteristika

1.1 Úvod

Žádná tržní ekonomika se v dnešní době neobejde bez bankovního odvětví, jelikož bezpochyby patří k těm, které má nejrychlejší a nejrozmanitější rozvoj. Pokud se chce daná ekonomika země rozvíjet je potřeba, aby měla systém fungujících bank, jelikož jde o vzájemnou symbiózu pojmů ekonomika a bankovní systém. Jeden bez druhého nemůže dobře fungovat. Klíčovou pozici mají v dané ekonomice banky, které provádějí hlavní činnost, a to operace a obchody s penězi. Banky mají roli zprostředkovatele mezi nabídkou a poptávkou peněz, bez nichž se ekonomika neobejde. Banky a jejich vzájemné vztahy v daném státě, vytvářejí tzv. bankovní systém. Bankovní systém je ovlivněn stavem ekonomiky v dané zemi, a zároveň i dalšími faktory, jako jsou například směnitelnost měny, bankovní regulace, ale i tradicemi, které jsou v zemi zachovávány. Bankovní systémy se v jednotlivých zemích odlišují závislostí na konkrétních faktorech. Z výše uvedeného vyplývá, že bankovní systém je složen ze všech bankovních institucí, nacházejících se v určitém státě a ze vztahů vyplývajících. Tento systém zahrnuje dvě složky, institucionální a funkční složku.

Institucionální složka

Do této složky jsou zahrnuty především samostatné banky, které jsou členěny dle své činnosti do různých kategorií. Důležitým pojmem je banka, která může být chápána ve dvou rovinách. V rovině ekonomické jako „*instituci, která obchoduje a provádí operace s penězi*“¹ nebo v rovině právní, kdy banky musí brát zřetel na bankovní zákony a jiné právní akty, které se na ně vztahují. Za banku je považována (bez centrální banky) každá banka s bankovní licencí. To znamená, že musí splnit přísné podmínky pro získání bankovní licence.

---

¹ REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2.vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 1, Bankovní systém, str. 16

Česká právní úprava zákonem o bankách vymezuje banku následovně: „*Bankami se pro účely tohoto zákona rozumějí akciové společnosti se sídlem v České republice, které*

a) přijímají vklady od veřejnosti, a

b) poskytují úvěry, a které k výkonu činností podle písmen a) a b) mají bankovní licenci.“²

Funkční složka

Ta nám určuje uspořádání vztahů mezi bankami, respektive hovoří o kooperaci. Rozlišujeme bankovní systém jednostupňový (předstupň) a dvoustupňový.³

1.2 Jednostupňový bankovní systém

Pro tento systém je charakteristické, že veškerou činnost provádí jedna centrální banka. Ve státě působí další banky, které plní jiné činnosti. Jsou to specializované banky (zahraniční obchod, zemědělská výroba a investiční výstavba), které jsou závislé na rozhodnutí centrální banky. Tento systém je charakteristický pro netržní ekonomiky a pro většinu bývalých centrálně plánovaných ekonomik. Centrální banka má výjimečné postavení, reprezentuje vliv vládnoucí politické strany a hraje pasivní roli při relokaci peněžních úspor. V zásadě poskytuje úvěr jakýmkoliv podnikům a nepřenechává tuto činnost jiným bankám. Jejím jediným cílem, je hlavně plnit plán. Tento systém je někdy označován jako „*monobanky*.“⁴ Jednostupňový systém je však symbolem pro nemožnost jakéhokoliv dalšího rozvoje, jak bankovníctví, tak ekonomiky, a je předem odsouzen k zániku. Postupem času se tento systém přemění ve dvoustupňový bankovní systém.

Problémem jednostupňového systému je dle mého názoru především centrálně plánované hospodářství (založené na státním plánu a jeho plnění bez ohledu na ekonomické potřeby obyvatelstva), které ovlivňuje chod celé ekonomiky státu a vytváří

---

² Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, § 1 odst. 1

³ REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2. vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 1, Bankovní systém, str. 15-18

⁴ REVENDA, Z., MAMDEL, M., KODERA, J., MUSÍLEK, P., DVOŘÁK, P., BRADA, J. Peněžní ekonomie a bankovníctví, 4. vyd., Praha: Management Press, 2005, kapitola 4, Obchodní bankovníctví, s. 121

tak závislost obyvatelstva na politických zájmech vládnoucích skupin. Postupem času vede k závislosti země na pomoci od jiných států jako je například Severní Korea. Ne však každý tento systém je odsouzen předem k ekonomické krizi a pádu ekonomiky.

Zářným příkladem je Čínská lidová republika, která v posledních desetiletí provádí řadu reforem a její centrálně plánovaná ekonomika se mění v „systém socialistické tržní ekonomiky“. Čínská centrální banka byla vybudována na základě několika bank již v roce 1948. V roce 1983 jí byl přidělen statut centrální banka. Zákonem z roku 2003 o Čínské lidové bance jsou stanoveny základní funkce centrální banky. Tato banka však není jako jiné centrální banky, jelikož rozhodnutí centrální banky podléhá schválení Státní rady. Od roku 2000 gradují snahy o větší liberalizaci měnové politiky, ale jde o centrálně plánovanou ekonomiku, a tudíž zde má pořád velký vliv státní vlastnictví a plánování. Rok 2001 – 2002 byl ve znamení obnovy ekonomického růstu pomocí fiskální a měnové politiky. Od roku 2003 se projevuje tzv. efekt zpřísnění měnové politiky, kdy byly zavedeny kvóty na úvěry, zvyšují se úrokové sazby, PMR a v první polovině roku 2008 se tento efekt projevil naplno. Koncem roku 2008 se změnil status z přísné monetární politiky na mírně uvolněnou, snížily se základní sazby a byly zrušeny speciální úložky. V roce 2010 se monetární politika opět přehoupala do omezující politiky, v důsledku přehřívání ekonomiky. Centrální banka zvýšila několikrát PMR a úrokové sazby. ČNB ve své zprávě – Globální ekonomický výhled (duben 2011) uvádí prognózu pro rok 2011-2012 „*lze tedy očekávat spíše restriktivní měnovou politiku čínské centrální banky, což odráží i vyšší sazby.*“⁵

Jak je z výše uvedeného patrné Čínská lidová republika s jednostupňovým bankovním systémem v zemi, kde je centrální hospodářské plánování, dokáže relativně plně fungovat a být dostatečně konkurenceschopná navzdory všem teoriím, koncepcím

---

⁵ Česká národní banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.../gev_2011_04.pdf

a praxi. Jediným problémem však zůstává, že je závislá na Evropě a jeho vývoji. V případě finanční krize v EU je ohrožena i stabilita Čínské lidové republiky.⁶

1.3 Dvoustupňový bankovní systém

V tomto systému je centrální banka na jedné straně a na straně druhé je obchodní banka a další banky. Centrální banka se nevměšuje do podnikového úvěrového sektoru a nezabývá se přímo řízením ostatních bank. Ostatní banky provozují bankovní činnost za účelem dosažení zisku. Nejsou v podstatě regulovány příkazy centrální banky, ale musejí dodržovat pravidla regulace a dozoru. Jinak jsou zcela samostatné a záleží jenom na nich, jak hospodaří a jestli se dostanou do „krachu“. Státy s tržní ekonomikou nejsou zcela sjednocené a mezi některými dvoustupňovými systémy, které se v nich uplatňují, se rozlišuje univerzální bankovní systém a specializovaný bankovní systém.

V posledních letech je spíš trend směřující k univerzalizaci, což s sebou přináší však i řadu problémů, které je potřeba řešit. Například dochází k tomu, že mnoho bank se dostává do pozice oligopolů až monopolů. Vystávají další otázky související s regulací a dohledem bank. Pokud jde o univerzální bankovní systém je pro něj charakteristické, že obchodní banky mohou provádět operace, které provádějí i investiční banky. Například emisní obchody ručitelského typu nebo operace s akciemi. Naopak investiční banky, zase provádějí některé činnosti obchodních bank, například přijímají vklady od veřejnosti. Nerozlišuje se do své podstaty mezi obchodní bankou a investiční bankou. Tento systém se vyskytuje v EU včetně ČR.

Naopak je tomu u specializovaného bankovního systému, kde dochází k oddělení obchodní banky a investiční banky, a každá provádí jen svojí danou činnost.

---

⁶ MEJSTRÍK, M., PEČENÁ, M., TEPLÝ, P. Základní principy bankovníctví, 1. vyd., Praha: Karolinum, 2008, str. 102

Typy specializace bank může třídit podle několika hledisek:

- a) sektorová specializace – tyto typy bank jsou již dnes přežitkem a vznikaly téměř vždy ze zákona například Rusko a Bulharsko,
- b) teritoriální specializace – je výsledkem právní úpravy a vyskytuje se také jen ojediněle a nejvýznamnějším příkladem je Federální rezervní systém,
- c) specializace dle klientely – tyto banky se v tržní ekonomice také spíše nevyskytují, a pokud ano, jedná se spíše o spořitelní banky, které poskytují služby všem klientům a nemají monopol,
- d) specializace podle poskytování služeb a nabízených produktů – jedna z nejdůležitějších specializací. Tato specializace reaguje na poptávku klientů a volný trh, jinak je tomu v USA a v Japonsku, kde je tato specializace výsledkem zákonné úpravy, která se zaměřuje na řešení konfliktů mezi obchodní a investiční bankou a na snahu zabránit vytváření oligopolu.⁷

Rozdíly, výhody a nevýhody univerzálních a specializovaných bank

V řadě vyspělých států jsou jak univerzální tak specializované banky. Existuje mnoho srovnávacích kritérií pro hodnocení obou dvou typů bank.

- 1) Velikost bank – obecně platí, že univerzální banky jsou velké a specializované banky jsou malé, specializované banky si budují výraznější postavení na bankovním trhu poměrně obtížně, zatímco pro velké banky je jednodušší dosáhnout oligopolu.
- 2) Kvalitnější služby – pokud si klient zvolí specializovanou banku, očekává kvalitnější služby a osobní přístup než jak je tomu u univerzálních bank. Ovšem bližší vztah s klienty přináší jistá rizika. Například v oblasti obezřetnosti bank při poskytování úvěrů.

---

⁷ REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2. vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 1, Bankovní systém, str. 22

- 3) Konkurence – všeobecně platí, že specializované banky mají menší schopnost konkurovat se svými produkty, které jsou nabízeny i univerzálními bankami a hrozí jim „krach“. Mnoho univerzálních bank spoléhá na to, že mohou jít do většího rizika „krachu“ a v případě nutnosti je třeba zachránit velkou univerzální banku oproti menší specializované bance.
- 4) Rychlý rozvoj v bankovním sektoru – tento rozvoj iniciují spíše univerzální banky, specializovaným bankám, které rychle reagují na změny, potřeby a vývoj v bankovním sektoru však dávají šanci uspět v konkurenčním boji s univerzálními bankami.
- 5) Vnitřní řízení a kontrola – u univerzálních a zároveň větších bank je velkým problémem organizační struktura, její chod a její kontrola, to u menších bank hrozí jen zcela minimálně.
- 6) Náklady – být univerzální bankou znamená zasahovat do specifických oblastí a k tomu je třeba specializovaného personálu, vytváření sítě poboček, což vede k tomu, že univerzální banky přenechávají některé bankovní produkty specializovaným bankám.
- 7) Potřeba regulace a dohledu – ve vyspělých státech dochází k deregulaci, a to spíše pomáhá hlavní myšlence zůstat spíše u univerzálních bank.

V posledních letech roste tendence zasahování bank do nebankovních produktů a naopak řada nebankovních institucí se snaží proniknout do bankovního sektoru. (např. podílové fondy, penzijní fondy). Mezi těmito typy bankovních systémů najdeme i tzv. smíšený systém jako příklad uvádím Itálii, kde není striktně dodržováno oddělení obchodní činnosti bank od investiční činnosti bank.⁸

---

⁸ POLOUČEK, S. a kol. Bankovníctví, 1.vyd., Praha: C.H.Beck, 2006, kapitola 13, Koncentrace a konkurence v bankovníctví, str. 533

1.4 Třístupňový systém

V posledních letech hovoříme někdy také o tzv. třístupňovém systému, který najdeme zejména u států, které se stávají součástí větších integračních skupin například EU. Zde dochází k přenesení pravomocí z centrální banky státu na nadnárodní orgán například ECB a některé státy se této situaci brání.

V ČR je moderní dvoustupňový systém, který je tvořen univerzálními bankami z oblasti komerčního a investičního bankovníctví. O tomto moderním dvoustupňovém bankovníctví v pravém slova smyslu hovoříme společně se vznikem ČR, jelikož jsme přešli od centrálně plánové ekonomiky k tržnímu hospodářství. Bankovní systém ČR je tvořen i specializovanými bankami (Česká exportní banka a. s. nebo Stavební spořitelna České spořitelny a. s.) a mnoha zahraničními pobočkami bank, nebankovními institucemi jako jsou úvěrová a spořitelní družstva. Bankovní systém je v ČR velmi rozmanitý a také poměrně stabilní. V současné době vyvstává aktuální otázka týkající se změny v bankovním systému se vstupem do eurozóny, kde se ČNB vzdá své měnové politiky ve prospěch ECB, jejímž cílem je zabezpečovat stabilní měnový vývoj a hospodářský růst. Domnívám se, že v některých případech bychom se mohli inspirovat opatřeními, které provedla Slovenská centrální banka.

2 Centrální bankovníctví v EU

2.1 Historický exkurz

Vznik ECB a ESCB je úzce spjat s vytvořením HMU. Tato oblast se do popředí zájmů dostává až v druhé polovině 80. let. Nejvýznamnějším impulzem k překonání bariér volného pohybu zboží, služeb, kapitálu a osob mezi členskými státy ES bylo přijetí Jednotného evropského aktu. Hlavním cílem bylo vytvoření jednotného vnitřního trhu ES k 1. 1. 1993. V roce 1988 Evropská rada potvrdila cíl postupně zavést HMU v určitých etapách. Tímto úkolem byl pověřen výbor, jemuž předsedal Jacques Delors, tehdejší předseda Evropské komise.

Výbor byl složen z guvernérů centrálních bank ES a dalších významných členů z bankovníctví a ekonomie (Alexander Lamfalussy, Niels Thygesen, Miguel Boyer). Výsledkem činnosti výboru byla tzv. Delorosova zpráva z roku 1989, která stanovila 3 samostatné etapy vzniku HMU, které však na sebe měly navazovat. Delorosova zpráva však byla pouze dokumentem politickým. Plnilo se pouze na základě politické vůle členských států ES, jelikož právní zakotvení chybí.⁹

1. Etapa – 1990 – 1993

První etapu můžeme charakterizovat jako odbourávání měnových a devizových bariér mezi členskými státy, kdy došlo k úplné liberalizaci kapitálových obchodů, centrální banky mezi sebou úzce spolupracují, zlepšila se hospodářská konvergence a volně se používá ECU, která byla předchůdcem eura.

2. Etapa – 1994 – 1998

Druhá etapa sebou přináší posílení hospodářské konvergence, užší koordinaci měnových politik, proces vedoucí k nezávislosti centrálních bank, který by měl být dokončen nejpozději k datu založení ESCB, zákaz úvěrování veřejného

---

⁹ MARSH, D., The Euro- The politics of the new global currency, Yale University Press, 2009, chapter 6, Europe's destiny, str. 190-195

sektoru centrálními bankami a především vzniku Evropského měnového institutu.

Evropský měnový institut

Byl založen v roce 1994 v souladu s Maastrichtskou smlouvou. Jeho vznik byl nezbytným krokem k přípravě k přechodu ke společné měně. Zaměřoval se velmi široce na řadu úkolů souvisejících s přípravnými aktivitami. EMI byla organizace, která převzala úkoly Evropského fondu pro měnovou spolupráci a také převzala správu úvěrových nástrojů Evropského měnového systému. Dalším úkolem bylo dohlížet nad fungováním Mechanismu měnových kurzů a ECU. EMI ukončilo svou činnost v roce 1998, kdy zahájila činnost ECB.

3. Etapa – 1999

Třetí etapa je již plně věnována jednotné měnové politice prováděnou ESCB, zavedení eura, neodvolatelné stanovení směnných kurzů, nabytí účinnosti Paktu stability a růstu, nabytí účinnosti mechanismu směnných kurzů v rámci EU (ERM II) a společnou centrální bankou.¹⁰

Právní rámec

Aby mohla být druhá a třetí etapa realizována, bylo potřeba upravit Smlouvu o založení EHS. V roce 1991 proběhla konference o HMU spolu s mezivládní konferencí o politické unii. Výsledkem byla Smlouva o EU, která byla podepsána v roce 1992 v Maastrichtu, která nabyla účinnosti dne 1. 11. 1993. Nejenže novelizovala Smlouvu o EHS, zavedla tzv. protokol o Statutu ESCB a ECB, právně zakotvila měnovou unii a zároveň stanovila podmínky pro vstup do třetí etapy. Těmto podmínkám se říká maastrichtská konvergenční kritéria.

---

¹⁰ FIALA, P., PITROVÁ, M. Evropská Unie, 1.vyd., Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, kapitola 16, Hospodářská a měnová unie, str. 495

2.2 ESCB

Dle čl. 129 odst. 1 SFEU se ESCB skládá z ECB a centrálních bank členských států. Skládá se z centrálních bank, které se účastní měnové unie a centrálních bank, které se tedy neúčastní. Právní režim se řídí SFEU a dodatkovým protokolem o Statutu ESCB a ECB. Dle čl. 127 odst. 1 SFEU je hlavním cílem udržovat cenovou stabilitu, dále podporovat obecné hospodářské politiky, aby bylo dosaženo společných cílů. Respektuje se zásada otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží.

2.2.1 Úkoly ESCB

Úkoly jsou stanoveny v čl. 127 odst. 2 SFEU následovně:

- vymezuje a provádí měnovou politiku,
- provádí devizové operace v souladu,
- drží a spravuje oficiální devizové rezervy členských států,
- podporuje plynulé fungování platebních systémů.

Mezi další úkoly patří například dle čl. 127 odst. 4 SFEU poradní funkce, dále shromažďování statistických informací a mezinárodní spolupráci. Z výše uvedených úkolů vyplývá, že ESCB plní obecně funkce centrální banky ve vztahu k euru.

S ESCB také úzce souvisí pojem eurosystém, který je součástí ESCB. Smlouva ES a protokol o Statutu ESCB a ECB předpokládaly, že všechny země zavedou euro. Veškeré úkoly spojené s eurem bude plnit ESCB. Právě proto, že existují země, které dosud euro nezavedly, byl vytvořen tzv. eurosystém. Jde o centrální bankovní systém eurozóny, který se skládá z ECB a národních centrálních bank, kde je zavedeno euro. Tedy v současné době sedmnácti členských států. Eurosystém považujeme za centrální banku eurozóny, jelikož je to právě on, kdo plní rozhodnutí ESCB, která se vztahují pouze na země eurozóny.

2.2.2 ECB

Jedná se o instituci, která má právní subjektivitu, je ústřední institucí pro ESCB a eurosystém. Má poměrně širokou způsobilost k právním úkolům, kdy může nabývat a zcizovat majetek (movitý i nemovitý) a dále vystupovat před soudem.

Dohlíží na plnění úkolů, které jí byly svěřeny ESCB prostřednictvím národních centrálních bank či vlastní činností. Hlavním úkolem je péče o cenovou stabilitu. Při plnění tohoto úkolu ECB využívá speciální metody tzv. systém dvou pilířů, který je založen na vytváření měnové a hospodářské analýzy. Měnová analýza se zabývá dlouhodobým vztahem peněz a cen. Jinak řečeno hodnotí ukazatele (krátkodobé a střednědobé) měnové politiky, které vychází z hospodářské analýzy a zda je v souladu se střednědobým a dlouhodobým vývojem. Zatímco hospodářská analýza se zabývá otázkou aktuálního finančního vývoje krátkodobých a střednědobých rizik pro cenovou stabilitu. Pokud jde o organizační strukturu, jsou orgány děleny do dvou složek. Základní organizační složky a podpůrné organizační složky. Rozhodovacími orgány jsou Rada guvernérů a Výkonná rada.

Mezi činnosti ECB patří:

- provádění operací na volném trhu,
- provádění úvěrových operací,
- požadování udržovat minimální rezervy na účtech ECB a u národních centrálních bank,
- vytváření operativní metody měnové kontroly,
- zakazování přečerpávání účtů nebo jakýkoliv jiný typ úvěrování od ECB nebo od národních centrálních bank ve prospěch veřejnoprávních subjektů,
- vytváření prostoru pro vznik zúčtovacích a platebních systémů,
- provádění operací se třetími zeměmi,
- provádění operací s mezinárodními organizacemi,
- může provádět dohled nad úvěrovými institucemi a stabilitou finančního systému,
- provádění dalších operací, nezbytných pro svůj vlastní chod a zaměstnance.

2.2.3 Organizační struktura ECB

Rada guvernérů

Je právně upravena SFEU a čl. 10 Statutu ESCB a ECB.

„Rada guvernérů se skládá z členů Výkonné rady a z guvernérů národních centrálních bank.“¹¹ Je založena na principu nadnárodním, což znamená, že guvernéri „ *při hlasování v Radě ECB nezastupují zájmy členských států, z nichž pocházejí, nýbrž vystupují jako odborníci v měnových a finančních záležitostech.*“¹²

Pokud jde o hlasování, má každý člen Rady ECB jeden hlas a přijímá rozhodnutí prostou většinou a zasedá alespoň desetkrát ročně.

Výkonná rada

Je právně upravena SFEU a čl. 11 Statutu ESCB a ECB. Je složena z prezidenta ECB, viceprezidenta ECB a z dalších čtyř členů, kteří jsou jmenováni Evropskou radou na 8 leté neopakovatelné období. Nesmějí vykonávat jakoukoliv výdělečnou i nevýdělečnou činnost, pokud k tomu nemají souhlas Rady guvernérů. Jejím hlavním úkolem je zajišťovat běžný chod ECB, provádět měnovou politiku, a také se může obracet na centrální národní banky se žádostmi o provedení operací, které patří k úkolům ESCB.

Generální Rada

Jde o třetí orgán ECB, který je složen z prezidenta, viceprezidenta a ze všech guvernérů centrálních bank členských států EU. Plní celou řadu úkolů jako je například shromažďování statistických informací, podávání zprávy o činnosti ECB, vytváří pracovní řád zaměstnanců a přebírá úkoly EMI, které musejí být ve třetí etapě ještě splněny. Jde o orgán, který byl zřízen na přechodnou dobu a v momentě, kdy všechny členské státy EU přijmou euro, bude na základě Statutu ESCB a ECB rozpuštěna.

---

¹¹ Evropská centrální banka: Protokol o Statutu ESCB a ECB [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/cs_statute_2.pdf

¹² TOMÁŠEK, M. Evropské měnové právo, 2.vyd., Praha: C.H.Beck, 2007, kapitola 5, organizace ECB, str. 150

Prezident

Náplní práce prezidenta je především zastupování ECB navenek, předsedat Radě guvernérů a Výkonné radě ECB. V současné době (2012) je prezidentem ECB Mario Draghi.¹³

2.3 Základní kapitál ECB

Základní kapitál ECB je upraven v čl. 28 Statutu ESCB a ECB. Tento článek, stanoví, že základní kapitál při zahájení její činnosti činí 5 mld. EUR. Tento základní kapitál může být zvýšen pouze rozhodnutím Rady guvernérů, a to kvalifikovanou většinou, kterou určuje Rada guvernérů. Základní kapitál mohou upisovat jen národní centrální banky. Čl. 29 Statutu ESCB a ECB stanovuje, jakým způsobem se upisuje základní kapitál. Každé národní centrální bance bude přidělen, vážený podíl, který se rovná:

- *„50% podílu příslušného členského státu na počet obyvatel Společenství v předposledním roce před zřízením ESCB*
- *50% podílu příslušného členského státu na hrubém domácím produktu Společenství v tržních cenách zaznamenaných za posledních pět let předcházejících předposlednímu roku před zřízením ESCB.“¹⁴*

Vážené podíly centrálních bank jsou přehodnocovány každých pět let.

2.4 Právní akty ECB

Dle čl. 110 Statutu ESCB a ECB, má ECB pravomoc přijímat či vydávat následující právní akty. Přijímá nařízení, která jsou nezbytná pro plnění úkolů ECB. Mají obecnou působnost, jsou závazné v celém jejich rozsahu a přímo aplikovatelné ve všech členských státech. *„Přijímá rozhodnutí nezbytná pro plnění úkolů svěřených*

---

¹³ TOMÁŠEK, M. Evropské měnové právo, 2.vyd., Praha: C.H.Beck, 2007, kapitola 5, Institucionální ustanovení-ECB, str. 152

¹⁴ Evropská centrální banka: Protokol o Statutu ESCB a ECB [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/cs_statute_2.pdf

*ESCB touto smlouvou a tímto statutem*¹⁵, které jsou závazná pro ty, kterým jsou určena.

Také vydává doporučení a zaujímá nezávazná právní stanoviska, která však mají podstatnou váhu. I ECB se může dopustit určitých chyb spočívajících v jednání či opomenutí, proto je zde založena soudní pravomoc přezkumu ESD.

2.5 Euro

Rada guvernérů má právo vydávat bankovky v rámci EU. Vydávat jej může ECB a národní centrální banky. Jedná se o jediné zákonné platidlo v EU. Euro bylo zavedeno v podobě devize dne 1. 1. 1999 a ve valutách dne 1. 1. 2002, navazovalo na košovou jednotku ECU. Stalo se tak jedním z nejvýznamnějších platidel hned po americkém USD. V současné době euro používá 17 zemí EU, dále: Azory a Madeira, Kanárské ostrovy a autonomní města Ceuta a Melilla, Francouzská Guyana, Guadeloupe, Martinik, Réunion, Mayotte, Saint-Pierre a Miquelon, Saint-Barthélemy a Saint-Martin. Po dohodě s EU zavedlo euro také: Monako, San Marino, Vatikán, Andora (která od 1. 7. 2013 může razit vlastní euromince).

Bez dohody s EU začalo euro používat: Kosovo, Černá Hora, Clippertonův ostrov, francouzská jižní a antarktická území, dále základny na Kypru jako je Akrotiri a Dhekelia, Zimbabwe.

2.6 Právní rámec zavedení eura

Pro zavedení společné měny euro je potřeba splnit maastrichtská konvergenční kritéria (blíže 2.7.1 Zavedení eura v ČR). Pokládám si otázku, jak je možné, že některé země, které nejsou členy eurozóny, jako je Černá Hora nebo Kosovo mohly zavést euro bez dohody s EU, aniž by splnily maastrichtská konvergenční kritéria? Země jako je Vatikán, San Marino či Monako má oficiální dohody s EU o používání euroměny.

---

¹⁵ Evropská centrální banka: protokol o Statutu ESCB a ECB [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/cs_statute_2.pdf

Země, jako je Černá Hora, žádnou dohodu s EU nemá. V roce 2002 bylo euro v této zemi zavedeno zcela spontánně a nekontrolovatelně. Černá Hora nahradila německou marku za euro, a tím se vyhnula obrovské nestabilitě sousedního srbského dináru. Tento krok jistě přispěl k rozvoji křehké ekonomiky tohoto státu. Zavedení bylo chápáno jako významný krok reformy bankovního systému. Používání eura bez splnění požadovaných maastrichtských kritérií je chápáno v rozporu s čl. 139 a 140 SFEU, který dovršuje složitý konvergenční proces, dále v rozporu s nařízením Rady EU č. 974/88, které státy eurozóny musely splnit. Černá Hora, sice používá euro, ale nesmí využívat žádné z práv členů eurozóny. Například podílet se na měnové politice či vydávat vlastní bankovky a mince, není člen ECB nebo skupiny Euro Group.

Vzniká zde zajímavá právní situace, kdy na jedné straně stojí svévolné zavedení eura oproti právní úpravě v čl. 139 SFEU, kde: „*Členské státy, o kterých Rada nerozhodla, že splňují nezbytné podmínky pro přijetí eura, jsou dále označovány jako „členské státy, na které se vztahuje výjimka“.*¹⁶

Jde o to, že euro bylo zavedeno v rozporu se SFEU, avšak na druhé straně chybí právní úprava, která by zakazovala používání eura mimo území eurozóny.

Černá Hora byla několikrát EU varována ohledně používání eura, instituce EU tuto skutečnost nepodporují, avšak tuto realitu tolerují. Důvody tolerance jsou historické a ekonomické aspekty, a také očekávání vstupu Černá Hory do EU. Dle zprávy Evropské Komise z 25. 5. 2012, udělala Černá Hora značné pokroky, a je připravena pro vyjednávání podmínek pro přijetí do EU. Má ještě problémy s velkou mírou korupce, slabou ekonomikou a poměrně vysokou nezaměstnaností. Zákaz používání eura by znamenal značnou destabilizaci jinak křehké ekonomiky.

Domnívám se, že tento případ je sice v současné době ojedinělým, ale to neznamená, že by k zavedení eura tímto způsobem nemohly přistoupit další země. Tyto země by třeba nesplňovaly konvergenční kritéria, a mohly tak ohrozit stabilitu celé

---

¹⁶Evropská centrální banka: Smlouva o fungování EU [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/fxac08115csc_002.pdf

eurozóny. Tento příklad dle mého názoru zakládá precedens, a je potřeba zvážit, jestli tak není narušena legislativní stabilita eurozóny. Vhodné by bylo vyřešit tuto situaci novou právní úpravou.

2.6.1 Zavedení eura v ČR

ČR se 1. 5. 2004 stala řádným členem EU. Zavázala se tak ke splnění podmínek pro přijetí eura s tím, že termín přijetí eura stanoví vláda. Základní podmínkou pro přijetí eura je splnění maastrichtských konvergenčních kritérií. Po právní stránce se vychází z čl. 140 SFEU.

- Článek 140 odst. 1 první odrážka Smlouvy vyžaduje:
*„dosažení vysokého stupně cenové stability patrného z míry inflace, která se blíží míře inflace nejvýše tří členských států, jež dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků- **kritérium cenové stability,***
- článek 140 odst. 1 druhá odrážka Smlouvy vyžaduje:
*„dlouhodobě udržitelný stav veřejných financí patrný ze stavu veřejných rozpočtů nevykazujících nadměrný schodek ve smyslu čl. 104 odst. 6“. – **kritérium udržitelnosti veřejných financí,***
- článek 140 odst. 1 druhá odrážka Smlouvy vyžaduje:
*„dodržování normálního flukтуаčního rozpětí stanoveného mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému po dobu alespoň dvou let, aniž by došlo k devalvaci vůči měně jiného členského státu“ -**kritérium směnného kurzu,***
- článek 140 odst. 1 druhá odrážka Smlouvy vyžaduje:
*„stálost konvergence dosažené členským státem a jeho účasti v mechanismu směnných kurzů Evropského měnového systému, která se odráží v úrovních dlouhodobých úrokových sazeb“ -**kritérium dlouhodobých úrokových sazeb.***

Za základní dokument pro zavedení eura v ČR je považován Národní plán zavedení eura v ČR. Ten byl schválen v roce 2007 vládou ČR. Cílem tohoto plánu je vymezit

způsob zavedení eura v ČR a zároveň stanoví podmínky pro 6 oblastí, které je nutné přizpůsobit. Existuje tedy 6 pracovních skupin, kdy se každá pokouší naplnit určité cíle.

Dělbá pracovních skupin:

1 skupina pro finanční sektor

Má za úkol dovést euro k životu, jak v hotovostním tak bezhotovostním oběhu a platebním styku. Jde především o pravomoc ČNB.

„Členy této pracovní skupiny jsou zástupci České národní banky, Ministerstva financí, České bankovní asociace, Komory auditorů ČR, Svazu průmyslu a dopravy ČR, České pošty, s.p. a Burzy cenných papírů Praha, a.s.“¹⁷

Mezi hlavní úkoly této skupiny patří:

- příprava operací týkající se hotovostního oběhu eura např. jeho distribuce či fyzické zajištění eurobankovek či euromincí,
- příprava operací týkající se bezhotovostního oběhu např. vstup ČNB do evropského a zúčtovacího systému,
- zajištění změn v legislativě,
- zajištění logistického stahování české měny z oběhu a zároveň zajištění distribuce do Komerčních bank a k maloodběratelům,
- příprava subjektů finančního trhu na zavedení eura.

2 skupina pro veřejné finance a veřejnou správu

Přijetí eura znamená pro veřejnou správu značný zásah do rozpočtů státu, územních samosprávných celků a státních fondů, kde je nutné upravit přechod české koruny na euro. Většinou jde o změny, které se týkají pravomoci Ministerstva financí, avšak ne bezvýhradně.

---

¹⁷ Zavedení eura [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/narod_koord_skup_financ_sektor.html

„Členy pracovní skupiny pro veřejné finance a veřejnou správu jsou zástupci Ministerstva financí, Generálního ředitelství cel, Ministerstva vnitra, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zdravotnictví, Asociace krajů ČR, Svazu měst a obcí ČR, Úřadu vlády ČR a České národní banky.“¹⁸

Změny v těchto oblastech jsou dost časově technicky a finančně náročné, a proto se na nich pracuje již nyní, zejména v oblasti:

- konkretizace nutných změn v legislativě,
- konkretizace nutných změn v sestavování rozpočtů,
- vytvoření plánu pro konverzi mezd z české koruny do eura zaměstnanců veřejné správy,
- poskytování odborné pomoci.

3 skupina pro nefinanční sektor a ochranu spotřebitele

Euro sebou přináší řadu změn také pro podnikatele a spotřebitele. Je nutné této skupině umožnit seznámit se s eurem v praxi a předejít tak některým technickým i uživatelským problémům.

„Členy pracovní skupiny pro nefinanční sektor a ochranu spotřebitele jsou zástupci Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva financí, Ministerstva pro místní rozvoj, České národní banky, České obchodní inspekce, Hospodářské komory ČR, Svazu obchodu a cestovního ruchu ČR, Sdružení obrany spotřebitelů, Sdružení českých spotřebitelů, Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže a Sdružení podnikatelů a živnostníků.“¹⁹

---

¹⁸ Zavedení eura [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/narod_koord_skup_financ_sektor.html

¹⁹ Zavedení eura [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/narod_koord_skup_nefinac_sektor.html

Úkoly pro podnikatelskou skupinu:

- vypracování postupu pro zavedení eura v účetnictví,
- přehled nezbytných investic do PC systémů a jejich programů,
- vypracování postupu pro přechod eura v malých, středních a velkých podnicích,
- a dále stanovit pravidla etiky pro přechod na euro.

Úkoly pro nefinanční sektor a ochranu spotřebitelů

- stanovení cen pravidel při dvojitým označování cen,
- seznámení s postupnou výměnou oběživa při využívání eura a české koruny,
- zaškolení zaměstnanců.

4 skupina pro legislativu

Zavedení eura do národního systému sebou přináší potřebu změn v mnoha legislativních předpisech. Je nutné zavést euro jako zákonné platidlo a provést tako nezbytné novelizace.

„Členy pracovní skupiny pro legislativu jsou zástupci Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva financí, Ministerstva vnitra, Ministerstva zemědělství, Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva pro místní rozvoj, Ministerstva dopravy, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva kultury, Ministerstva obrany, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, České národní banky, České bankovní asociace, Svazu měst a obcí a Úřadu vlády.“²⁰

Hlavními úkoly jsou:

- vytvoření zákona o zavedení eura v ČR,
- připravit rozbor právních předpisů, které je nutné novelizovat,
- stanovit pravidla pro vydávání právních aktů a vyhlášek územních samosprávných celků.

---

²⁰ Zavedení eura [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/narod_koord_skup_legislativa.html

5 skupina pro komunikaci

Veřejnost musí být obeznána s postupem, jak bude euro zaváděno, aby nedocházelo ke zbytečným komplikacím a obyvatelstvo ČR tak bylo připraveno na novou měnu. K tomuto účelu bude vytvořena rozsáhlá informační kampaň, která se bude zabývat nejčastějšími otázkami a na nich navazujícími odpověďmi.

„Členy pracovní skupiny pro komunikaci jsou zástupci Ministerstva financí, České národní banky, Úřadu vlády ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu a Ministerstva zahraničních věcí.“²¹

Hlavními úkoly jsou:

- zřízení internetové stránky www.zavedenieura.cz,
- vytvoření kontaktní emailové adresy: euro@mfcz.cz,
- vytvoření konceptu procesu informovanosti cílových skupin.

6 skupina pro informatiku a statistiku

Veškeré informační systémy, ať již v podnikatelské či bankovní sféře je nutné připravit pro zavedení eura. Hlavně v oblasti přechodu české koruny na euro, což bývá velmi časově a finančně nákladné.

„Členy pracovní skupiny pro informatiku a statistiku jsou zástupci Ministerstva vnitra, Ministerstva financí, Českého statistického úřadu a České národní banky.“²²

Hlavními úkoly jsou:

- příprava koncepcí pro vznik a úpravy informačních systémů jak veřejné tak soukromé sféry,
- *„připravit podrobnou metodiku auditu informačních systémů veřejné správy s ohledem na zavedení eura tak, aby tři roky před zavedením eura mohl být proveden audit, který by následně mohl být vyhodnocen.“²³*

---

²¹ Zavedení eura [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/narod_koord_skup_komunikace.html

²² Zavedení eura [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/narod_koord_skup_informatika.html

²³ Zavedení eura [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/narod_koord_skup_informatika.html

Další úkoly bude plnit až v momentě přijetí eura v ČR.

V současné době se ve všech těchto skupinách usilovně pracuje na tom, aby ČR byla připravena pro zavedení eura. Nicméně v roce 2012 vláda rozhodla o tom, že euro ještě nebude zavedeno. I ve zprávě Evropské komise (2012) se uvádí, že ještě nejsme připraveni na vstup do eurozóny. Uvádí se, v jakých oblastech máme ještě nedostatky. Zastávám názor, že euro vzhledem k současné situaci a nejasnému vývoji v eurozóně, nebude asi ani přijato v roce 2013-2014 a otázkou zůstává zda-li bude vůbec zavedeno.

2.7 Nezávislost ECB

„Obecně je nezávislost ECB a národních centrálních bank upravena Smlouvou fungování EU a Statutem ESCB/ECB: ECB, národní centrální banka ani žádný člen jejich rozhodovacích orgánů nesmějí v souladu s článkem 130 Smlouvy o fungování Evropské unie při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvami a statutem vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie, od žádné vlády členského státu či od jakéhokoli jiného subjektu. Orgány, instituce a jiné subjekty Unie a vlády členských států se zavazují zachovávat tuto zásadu a nesnažit se ovlivňovat členy rozhodovacích orgánů ECB ani národních centrálních bank při plnění jejich úkolů.“²⁴

Pojmové znaky nezávislosti ECB

Mezi pojmové znaky řadíme:

- *nezávislost institucionální*
- *nezávislost finanční*
- *nezávislost osobní*
- *nezávislost věcná*
- *nezávislost rozpočtová*

---

²⁴ Euroskop: Evropská centrální banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/82/sekce/evropska-centralni-banka/>

2.7.1 Institucionální nezávislost

Institucionální nezávislost je vymezena čl. 130 SFEU, který stanoví:

„Při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvami a statutem ESCB a ECB nesmějí Evropská centrální banka, žádná národní centrální banka ani žádný člen jejich rozhodovacích orgánů vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie, od žádné vlády členského státu ani od jakéhokoli jiného subjektu. Orgány, instituce nebo jiné subjekty Unie a vlády členských států se zavazují zachovávat tuto zásadu a nesnažit se ovlivňovat členy rozhodovacích orgánů Evropské centrální banky či národních centrálních bank při plnění jejich úkolů.“²⁵

Zde se rozlišují dvě hlediska:

a) vztahové hledisko

To je vyjádřeno dvěma složkami – aktivní složkou – non facere, která především spočívá v jakémkoliv zákazu ovlivňovat rozhodování ECB orgány EU a druhou složku tvoří pasivní složka – ommittere, která zakazuje vyžadovat či přijímat pokyny od Společenství či orgánu vlády jiného členského státu.

b) obsahové hledisko

Zde je tímto hlediskem především vyžadování a přijímání pokynů, je nutné si tyto pojmy vyložit, aby bylo zřejmé, čeho se musí zdržet banka či jiný orgán, musíme vycházet ze základních úkolů ECB, které nejlépe ukazují jak aktivní tak pasivní složku.

Mezi úkoly dle č. 3 Statutu ESCB a ECB patří:

- „vymezuje a provádí měnovou politiku Společenství,
- provádí devizové operace v souladu s článkem 111 této smlouvy,
- drží a spravuje oficiální devizové rezervy členských států,
- podporuje plynulé fungování platebních systémů.“²⁶

---

²⁵ Evropská centrální banka: Smlouva o fungování EU [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/fxac08115csc_002.pdf

²⁶ Evropská centrální banka: protokol o Statutu ESCB a ECB [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/cs_statute_2.pdf

ECB vykonává i celou řadu dalších činností. Zde není výslovně zakázáno vyžadování a přijímání pokynů, tak by se stalo pouze v případě, že tak rozhodne Rada ECB, že tyto úkoly zasahují do cílů a úkolů ECB.²⁷

2.7.2 Osobní nezávislost

Cílem je zajistit nezávislost osob, které jsou vybaveny pravomocemi ovlivňovat a podílet se tak na plnění úkolů ECB. Je nezbytné, aby byla zajištěna nestrannost a nezávislost, a toho lze docílit pouze pomocí funkce jmenování či odvolávání těchto osob.

Jmenování do funkcí v orgánech centrální banky

Do těchto funkcí by měly být obsazovány osoby s odbornými znalostmi s politicky neutrálním smýšlením. Vychází se z předpokladu, že politické síly si budou chtít uchovat vliv na osoby na rozhodovacích pozicích. V řadě monarchií se podílí na jmenování těchto osob panovník, pro parlamentní či prezidentské republiky je příznačné jmenování vícero ústavními orgány. Guvernéri centrálních bank jsou jmenováni do funkcí především kvůli své odbornosti a v orgánech nezastupují členské státy. Nezávislost je také vyjádřena nemožností opakování jmenování a délkou doby, na kterou jsou členi centrálních bank jmenováni. Na národním právu je ponechána úprava, která musí být v souladu s právem EU. V případě ČR je zde poněkud větší rozkol při jmenování guvernéra a viceguvernéra do ČNB mezi prezidentem republiky a vládou. Jde o spor pravomocí vlády a prezidenta republiky s kontrasignací vlády.

2.7.3 Finanční nezávislost

Finanční nezávislost je vyjádřena čl. 123 SFEU:

„Evropské centrální bance nebo centrálním bankám členských států (dále jen „národní centrální banky“) se zakazuje poskytovat možnost přečerpání zůstatku bankovních účtů nebo jakýkoli jiný typ úvěru orgánům, institucím nebo jiným subjektům Unie, ústředním

---

²⁷ TOMÁŠEK, M. Evropské měnové právo, 2.vyd., Praha: C.H.Beck, 2007, kapitola 5, Institucionální ustanovení - ECS, str. 155

vládám, regionálním nebo místním orgánům nebo jiným veřejnoprávním orgánům, jiným veřejnoprávním subjektům nebo veřejným podnikům členských států; rovněž je zakázán přímý nákup jejich dluhových nástrojů Evropskou centrální bankou nebo národními centrálními bankami. ²⁸

Jinak řečeno, kdyby byla možnost poskytovat úvěry centrálními bankami, docházelo by k netransparentnosti a uměle se tak vytvářely skryté rozpočtové deficity. Docházelo by k obcházení ustanovení, které přikazuje mít veřejný rozpočet v 3 % deficitu.²⁹

2.7.4 Věcná nezávislost

Věcná nezávislost je vyjádřena čl. 127 SFEU následovně:

„Prvořadým cílem Evropského systému centrálních bank (dále jen „ESCB“) je udržovat cenovou stabilitu. Aniž je dotčen cíl cenové stability, podporuje ESCB obecné hospodářské politiky v Unii se záměrem přispět k dosažení cílů Unie, jak jsou vymezeny v článku 3 Smlouvy o Evropské unii. ESCB jedná ve shodě se zásadami stanovenými v článku 119 a v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží, čímž podporuje efektivní umístování zdrojů. ³⁰

Je zcela nutné, aby ECB při plnění hlavních úkolů – viz výše, byla zcela autonomní. Nejde zcela o výhradní autonomii, ECB má určité povinnosti, které musí zachovávat. Například povinnost ECB předložit Radě, EP a EK výroční zprávu o měnové politice za předchozí rok. Také prezident předkládá EP a Radě zprávy, na jejichž podkladech je vedena obecná diskuze. Na ostatních členech mohou být také požadovány zprávy o jejich činnostech.³¹

---

²⁸ Evropská centrální banka: Smlouva o fungování EU [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/fxac08115csc_002.pdf

²⁹ TOMÁŠEK, M. Evropské měnové právo, 2.vyd., Praha: C.H.Beck, 2007, kapitola 5, Institucionální ustanovení ECB, str. 163

³⁰ Evropská centrální banka: Smlouva o fungování EU [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/fxac08115csc_002.pdf

³¹ TOMÁŠEK, M. Evropské měnové právo, 2.vyd., Praha: C.H.Beck, 2007, kapitola 5, Institucionální ustanovení- ECB, str. 163

2.7.5 Rozpočtová nezávislost

Jde především o požadavek, aby kdokoliv zvenčí nemohl ovlivňovat rozpočet a hospodaření s ním. Toho lze docílit nejen zákazem vyžadování a přijímáním pokynů, ale také i nepřímými zásahy, jako například financování činnosti centrální banky.

Tato nezávislost není výslovně uvedena v evropském právu, a tak vycházíme z čl. 27 Statutu ESCB a ECB, kde je stanoveno, že účetnictví ECB a národních bank je prováděno nezávislými auditory. Účetní dvůr tady hraje pouze roli kontrolora, jen pokud jde o provozní správu. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že ECB jako samostatný orgán disponuje značnou mírou nezávislosti a to ve všech jejích složkách.³²

2.7.6 Kontrola nezávislosti ECB soudem

SFEU zakládá dvě možnosti soudní kontroly. Jednak čl. 263 odst. 3 SFEU, kde je dána aktivní legitimace k žalobě na neplatnost právního aktu a dále má aktivní i pasivní legitimaci dle čl. 265 SFEU.

Žaloba na neplatnost právního aktu

Zde se uplatňuje speciální ustanovení o aktivní legitimaci ECB, která může podávat jen takové žaloby na neplatnost, které směřují k ochraně jejich práv. Požadavek nutnosti právní ochrany leží na ramenou ECB.

Žaloba na nečinnost

Pravomoc ESD je založena čl. 263 SFEU, jde o případy tzv. omisivního jednání ECB, která zanedbala přijetí příslušného rozhodnutí. ECB zde nemusí prokazovat právní ochranu, ale musí jít o oblast pravomocí ECB.

---

³² TOMÁŠEK, M. Evropské měnové právo, 2.vyd., Praha: C.H.Beck, 2007, kapitola 5, Institucionální ustanovení- ECB, str. 167

Předběžné otázky

Také zde je založena pravomoc ESD čl. 267 SFEU rozhodovat o předběžných otázkách, které se týkají platnosti a výkladu aktů orgánů ECB, což můžeme považovat také za jistý druh kontroly nezávislosti ECB.

Soudní kontrola personální nezávislosti centrální banky

Jde o možnost, která je založena Statutem ESCB a ECB, odvolat člena Výkonné rady pokud přestane splňovat podmínky pro plnění jeho povinností, popřípadě se dopustí značeného pochybení. Odvolání je možné provést na základě žádosti Rady ECB nebo Výkonné rady ESD. Také člen Rady ECB může být odvolán ESD ze stejných důvodů jako člen Výkonné Rady.³³

2.7.7 Vliv přijetí Lisabonské smlouvy na nezávislost ECB

Před přijetím Lisabonské smlouvy se vedla řada diskuzí, kde vyvstávala otázka zda-li přijetím nových ustanovení v Lisabonské smlouvě nebude omezena nezávislost ECB. Sporný bodem bylo především zařazení ECB do orgánů vedle Evropského parlamentu či Evropské komise. Nešlo už o samostatný orgán postavený mimo hlavní skupinu orgánů. Navíc je mezi těmito orgány povinnost zachovávat loajální spolupráci, což do jisté míry zasahuje do nezávislosti ECB. Řada orgánů se snaží o posílení vlivu ve všech oblastech a ECB s měnovou politikou, která je poněkud mírnější tak dostává dikci od orgánů, aby vedla tvrdší měnovou politiku. Také Euro Group, která byla dříve neformálním setkáváním ministrů financí, posílila svojí pozici. Došlo k jejímu legislativnímu zakotvení Protokolem o Euro Group. Jejím cílem je prosazení vlastních zájmů prostřednictvím vlivu na ECB. Zastávám názor, že Lisabonská smlouva do jisté míry omezila nezávislost ECB, avšak se jedná o nepatrné omezení. Hlavním aktérem je snaha rozšířit své vlivy na předem stanové cíle v měnové politice Tento názor se může zdát poněkud excentrický, ale domnívám se, že nikdy není nic zcela autonomní a

---

³³ TOMÁŠEK, M. Evropské měnové právo, 2.vyd., Praha: C.H.Beck, 2007, kapitola 5, Institucionální ustanovení- ECB, str. 170-171

nezávislé. Vše je vždy na něčem a někom závislé. V současné době neexistuje nezávislost, která by byla absolutní.

2.7.8 Národní centrální banky

Nedílnou součástí ESCB jsou národní centrální banky, které jsou samostatné PO, které spolupracují s ECB. Jejich nezávislost vychází z ustanovení čl. 130 SFEU, který mimo jiné stanoví: „*národní centrální banky nesmí vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie od žádné vlády členského státu ani od jakéhokoli jiného subjektu.*“³⁴

Vycházíme z předpokladu, že každá banka není závislá na jiné bance za předpokladu, že je jeho součástí. Pokládám si otázku, do jaké míry jsou národní centrální banky reálně nezávislé? Všechny státy, které se staly členy EU jako celku, provádí vlastní hospodářskou politiku. V tomto momentu dochází k jistému omezení, jelikož jako členové EU nesmí bránit fungování EU, a to především jednotnému vnitřnímu trhu respektive volnému pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu. Jde o pravomoce, které zasahují do hospodářské politiky členských států a do pravomocí EU. Členské státy musí koordinovat svojí hospodářskou, a tím i měnovou politiku v souladu s EU. Právě zde vidím jisté omezení nezávislosti národních centrálních bank. Tuto skutečnost také utvrzuje čl. 131 SFEU, který stanoví: „*Každý členský stát zajistí, aby jeho vnitrostátní právní předpisy, včetně statutu jeho národní centrální banky, byly slučitelné se Smlouvami a se statutem ESCB a ECB.*“³⁵

Celá řada národních centrálních bank musela zkoordinovat své zákonodárství s cíly ESCB a ECB. Pro přehlednost uvádím některé změny, ke kterým došlo v jednotlivých členských státech.

---

³⁴Evropská centrální banka: Smlouva o fungování EU [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/fxac08115csc_002.pdf

³⁵Evropská centrální banka: Smlouva o fungování EU [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/fxac08115csc_002.pdf

Lucembursko

Zasloužilo si právní zakotvení již v primárním právu ES tím, že tento měnový institut měl ve svých ustanoveních stanoveno, že o měnové politice státu rozhoduje, lucemburská vláda. Toto ustanovení bylo neslučitelné s cíly ESCB. Zákonem z roku 1998 došlo k právnímu zakotvení ustanovení, kdy tyto rozhodnutí může provádět Lucemburský měnový institut.

Francie

V této zemi muselo dojít k novelizaci zákona Francouzské banky a zákona o dohledu nad úvěrovými institucemi. Základní změnou, bylo vyloučení vnější zásahů do měnové politiky, kterou do té doby prováděly francouzské státní orgány. Také bylo nutné upravit pravomoci guvernéra centrální banky, který předkládá zprávy prezidentu republiky, tak aby nebránily výkonu jednotné měnové politiky EU.

Itálie

V případě Itálie bylo potřeba novelizovat královské dekrety o statutu Italské banky, kde bylo nutné upravit pravomoc ministerstev. Ministerstva měly možnost do té doby stanovovat úrokové sazby u některých typů vkladů a oprávnění rušit některé rozhodnutí centrální banky.

Švédsko

Také zde zákon o Švédské královské bance č. 1385, z roku 1988 prošel značnými novelami. Nejvýznamnější bylo zrušení povinnosti centrální banky konzultovat rozhodnutí ve věcech měnové politiky s Ministerstvem financí. Také v oblasti personální nezávislosti došlo k jistým úpravám, tak aby byl zákon slučitelný s požadavky EU. Například pokud guvernér centrální banky odmítl odvolat člena bankovní rady, bylo možné rozpustit bankovní radu. Z bankovní rady, byly vyloučení kvůli neslučitelnosti funkcí členové parlamentu a funkční období bankovní rady bylo stanoveno na 5 let.

Česká republika

Základním problémem je cíl centrální banky a funkce centrální banky. V českém právním řádu je ustanovení dané Ústavou ČR, které stanoví:

*„hlavním cílem její činnosti je péče o stabilitu měny.“*³⁶ Naopak cílem ECB je primárně udržovat cenovou stabilitu. U nás, dalo by se říct bohužel, nedošlo ke změně, jelikož zde zákon o ČNB narážel neustále na rozpor s Ústavou, která zavedla jako hlavní cíl péči o stabilitu měny, což je v současném moderním pojetí trochu zastaralé. Totiž v případě cenové stability je umožněno centrální bance výrazněji předpokládat inflaci a tím výrazněji a efektivněji používat nástroje měnové politiky.

Závěrem lze říci, že ve skutečnosti nejsou národní banky zcela nezávislé, jelikož vždy musejí být v souladu s právem EU. Respektive s jeho vnitřním trhem – volným pohybem osob, zboží, služeb a kapitálu, s hospodářskou politikou a především s měnovou politikou.³⁷ Pro přehlednost dále uvádím možnost měření nezávislosti centrální banky.

2.7.9 Měření nezávislosti centrální banky

Od roku 1991 jsou používány dva indexy pro měření nezávislosti. A to pomocí tzv. Indexu Grilli-Masciandaro-Tabellini, který měří politickou a ekonomickou nezávislost.

Politická nezávislost nám odpovídá na následující otázky:

- Je guvernér jmenován vládou na více než 5 let?
- Je bankovní rada jmenována vládou na více než jeden rok?
- Je nařízena účast předsedy vlády v bankovní radě a je vyžadován souhlas s měnovou politikou?
- Je stanovená zákonná povinnost pro sledování měnové stability?
- Existuje řešení pro případ konfliktu mezi vládou a centrální bankou?

---

³⁶ TOMÁŠEK, M. Evropské měnové právo, 2.vyd., Praha: C.H.Beck, 2007, kapitola 5, Institucionální ustanovení- ECB, str. 139

³⁷ TOMÁŠEK, M. Evropské měnové právo, 2.vyd., Praha: C.H.Beck, 2007, kapitola 5, Institucionální ustanovení- ECB, str. 139-141

Ekonomická nezávislost:

- Existuje možnost úvěrování vlády a za jakou úrokovou míru, na jako dobu a v jaké maximální výši?
- Určuje bankovní rada diskontní sazbu?
- Je prováděn bankovní dohled centrální bankou?

Další index je Loungani-Sheets (LS) z roku 1997, který zahrnuje cílovou, ekonomickou a politickou nezávislost. Odpovídá na následující otázky:

- Je právně zakotven cíl centrální banky?
- Nástroje měnové politiky používá centrální banka samostatně?
- Je stanoven maximální limit pro financování vlády?
- Lze poskytnout úvěr vlády?
- Je v oblasti měnové politiky centrální banka samostatná?
- Možnost odvolání guvernéra výkonnou mocí či Parlamentem, je délka funkčního období bankovní rady a guvernéra delší než volební cyklus?
- Je guvernéř či bankovní rady jmenována výkonnou mocí a účastní se vláda zasedání bankovní rady, má hlasovací právo a právo veta?

Výsledkem měření těchto indexů je bodové vyhodnocení. Čím je vyšší bodová hodnota, tím je dána vyšší míra nezávislosti. Maximální počet je 16 bodů. V roce 1993 byl výsledek 5 bodů a od roku 2000 dochází k postupnému zvyšování hranice od 10,5 bodů. Což odpovídá závěru, že ČNB disponuje značnou mírou nezávislosti. Při měření jsou používány také indexy de jure a de facto. De facto je pro výpočet mnohem náročnější. Nemůžeme chápat nezávislost pouze ve smyslu politickém a ekonomickém, ale také z hlediska právního a skutečného stavu v zemi.³⁸ Pokud jde o stupně, nezávislosti dle evropských kritérií platí níže uvedené.

---

³⁸ Blíže MARTINČÍK, David. Míra nezávislosti ČNB. [online]. 2012, [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://home.zcu.cz/~martinci/publikace_pdf/FKP06.pdf

Funkční nezávislost je vyjádřena závazností cíle dané centrální bankou, což je v našem případě péče o cenovou stabilitu. Je přímo vyjádřena v Ústavě ČR. Institucionální nezávislost je vyjádřena tím, že nesmí přijímat pokyny od jiných ústavních orgánů – tento požadavek je zakotven zákonem o ČNB. Finanční nezávislost je vyjádřena zákazem využívat centrální banku k úvěrování vlády a osobní nezávislost je vyjádřena tím, že vrcholný orgán je jmenován na určitou dobu a je zaručena odbornost nezávislá na politických vlivech, vláda nemá možnost právně zasahovat do určování cíle ČNB. Z tohoto hlediska se domnívám, že ČNB disponuje značnou mírou nezávislosti, která je předními ekonomickými odborníky hodnocena vysokým stupněm nezávislosti. Otázkou zůstává, zda v rámci vstupu do eurozóny, kdy se vzdá, své měnové politiky ve prospěch ECB bude ještě pořád tak nezávislá jako doposud.

3 Historický exkurz a vznik centrálních bank

3.1 Úvod

Pokud se chci zabývat otázkou bankovníctví, jak bankami obchodními tak centrálními, musím se vrátit o několik století zpět, až na samý počátek obchodu jako takového. S rozvojem mezinárodního obchodu, který kvetl již ve Starověku v oblasti Středozemního moře, se také rozvíjí potřeba platebního styku, úvěrování a směnárenských operací. Tyto služby poskytovaly ve městech a přístavech směnárníci. V případě větších a dlouhodobých úvěrů nemohli vyhovět, a tak vznikají větší bankovní domy, které jsou provozovány celými rodinami. V této souvislosti hovoříme o prvních bankách. Tyto bankovní domy se postupně s rozvojem kolonií a mezinárodního obchodu mění v banky. Za historicky nejstarší banku je považována Banca Monte dei Paschi di Siena založena roku 1472 v Itálii, která se chovala jako moderní banka dnešní doby. Přijímala vklady a poskytovala úvěry. Zde hovoříme o obchodních bankách. Jedná-li se o zrod centrálního bankovníctví, vzniká až v 17. století.

Potřeba vzniku centrálních bank úzce souvisí s financováním válek a snahou panovníka si zajistit dostatečné množství finančních zdrojů. Tento důvod vzniku centrálních bank se postupem času mění z důvodu vznikající potřeby koncentrovat finanční prostředky státní pokladny do jedné instituce, a potřeby kontroly dosud roztržštěné emise bankovek a mincí.³⁹

3.2 Příčiny vzniku centrálních bank

Vznik nastává:

- a) Přeměnou z obchodních bank na centrální banky. Příkladem je Švédská centrální banka, která byla založena roku 1656 a je považována za nejstarší centrální banku dle data založení.

---

³⁹ POLOUČEK, S. a kol. Bankovníctví, 1.vyd., Praha: C.H.Beck, 2006, kapitola 1, Charakteristika finančního a bankovního sektoru, str. 34

Tato banka se jako centrální banka začala chovat až v roce 1697, kdy jí tento titul užívání udělil panovník. Byla nezávislá na vládě, pracovala na komerčním principu, a až roku 1904 se stala jedinou emisní bankou ve Švédsku. Definitivně opustila statut obchodní banky.

- b) Přidělením práva na emisi bankovek. Příkladem je Banca d'Italia v dnešní podobě. V Itálii měly banky postupně přidělováno toto právo a časem jim toto právo bylo odjímáno až zůstalo v rukou pouze jediné banky.
- c) Založením zcela nové instituce. Příkladem je Bank of England, která byla založena v roce 1694, a je tak považována za nejstarší centrální banku dle výkonu činnosti centrálních bank, a Banque de France založena v roce 1800. Obě dvě banky získaly výhradní emisní právo bankovek. Bank of England v roce 1845 tzv. Peelovými zákony, které jsou považovány za zrod moderního centrálního bankovníctví. Banque de France získala toto právo v roce 1848. Za historicky nejstarší centrální banku, které bylo uděleno výhradní emisní právo bankovek je považována Rakouská národní banka, kdy jí toto právo bylo uděleno v roce 1817.

Centrální banky se tak stávaly především hlavním garantem měny a panovník na ně začal přenášet své pravomoce. Současné centrální banky dostaly své podoby v 19. století a jejich rozvoj následoval po ukončení 2. světové války. V některých zemích jako je například San Marino, Vatikán, Bahrajn či Brunej vůbec nemají centrální banku a tuto činnost buďto vykonávají jiné centrální banky nebo jiný státní orgán. Cíl je však společný, a to zajištění bankovního systému jako celku.⁴⁰

---

⁴⁰ REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2. vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 2, Vznik, historický vývoj a současnost centrálních bank, str. 27

3.3 Vznik centrálního bankovníctví na našem území a jeho následný vývoj

Rakousko-Uhersko

Za první centrální banku na tehdejším území Rakouska-Uherska můžeme považovat Privilegovanou Rakouskou národní banku, která vznikla jako a.s. tedy soukromá instituce v roce 1816. Byla pod kontrolou vlády a v roce 1817 získala právo na emisi bankovek na území Rakouska na 25 let. Státovky v době nouze mohlo emitovat pouze Ministerstvo financí. V roce 1867 bylo toto právo rozšířeno i na území Uherska.

Dalším zlomovým rokem je rok 1878, kdy tato banka byla přetvořena v Rakousko-Uherskou banku s výsadním monopolem emise bankovek pro celé území. Měnová politika nebyla centrální bankou prováděna, měna byla vázána na drahé kovy a od roku 1892 na zlato. Bilance centrální banky byla utajována s tím, že prameny dokazují, že banka úvěrovala činnost vlády.

Československá republika 1918 – 1939

Vznik ČSR sebou přináší i potřebu recepce právních předpisů, což se také stalo v tzv. Recepční normě, která ponechala veškeré dosavadní právní předpisy v platnosti, a tedy i činnost Rakousko-Uherské banky. S potřebou měnové reformy došlo k tzv. měnové odluce, kdy všechny stažené bankovky byly okolkovány a ve výši 50 % vráceny do oběhu a dalších 50 % bylo použito na emisi vládních dluhopisů. Byla zavedena nová měna (československá koruna) a stará okolkovaná měna byla stažena z oběhu v roce 1920. V letech 1919 – 1926 vykonával činnost centrální banky Bankovní úřad Ministerstva financí. V roce 1926 byla nahrazena jeho činnost vznikem nové centrální banky pod názvem Národní banka československá. Opět se jednalo o soukromou instituci ve formě a.s., která prováděla operace na volném trhu, používala diskontní nástroje, poskytovala úvěry jiným bankám, ale i podnikům. Používala standard zlaté

devizy a kupodivu byl vlastníkem stát jen z jedné třetiny. Její činnost byla přerušena událostmi roku 1939.⁴¹

Období protektorátu 1939 – 1945

Centrální banka byla přejmenována na Národní banku Čechy a Morava, v jejímž čele stál říšský zmocněnec a do peněžního oběhu byla zavedena tzv. říšská marka. Na území Slovenského štátu vykonávala funkci centrální banky, Slovenská národní banka. Docházelo k znehodnocování české měny a zdecimování zlatých zásob Československa. Národní banka se stala naší centrální bankou až v roce 1945.⁴²

Československá republika v letech 1945 – 1960

Národní banka, obnovila svojí činnost v roce 1945 a první krokem, který učinila, byla peněžní reforma. Ta probíhala stažením staré měny a fyzickou výměnou bankovek do nominálního hodnoty 500Kčs a zbytek připsala na účty. Rok 1948 sebou přináší další změny, především přechod na direktivně řízenou ekonomiku. Následkem je vznik nové centrální banky pod názvem Státní banka československá, která především přešla na socialistický systém, což přineslo značnou devalvací peněz a úspor. Pouze dvě finanční instituce přežily toto období - Investiční banka a Státní spořitelna. Docházelo k postupné likvidaci ostatních obchodních bank, až došlo k tomu, že ČSR měla pouze **jednostupňový bankovní systém.**⁴³

Československá socialistická republika 1960- 1989

Téměř 30 let se v oblasti centrálního bankovníctví nic významného nedělo. V roce 1964 byla založena Československá obchodní banka, která měla pravomoce v oblasti zahraničních operací, Státní spořitelna byla rozdělná na Českou a Slovenskou

---

⁴¹ VENCOVSKÝ, F., JINDRA, Z., NOVOTNÝ, J., PŮLPÁN, K., DVOŘÁK, P. a kol. Dějiny bankovníctví v českých zemích, 1.vyd., Praha: Bankovní institut, a.s., 1999, kapitola 2, Vývoj bankovního systému str. 230

⁴² VENCOVSKÝ, F., JINDRA, Z., NOVOTNÝ, J., PŮLPÁN, K., DVOŘÁK, P. a kol. Dějiny bankovníctví v českých zemích, 1.vyd., Praha: Bankovní institut, a.s., 1999, kapitola 2, Vývoj bankovního systému str. 230

⁴³ VENCOVSKÝ, F., JINDRA, Z., NOVOTNÝ, J., PŮLPÁN, K., DVOŘÁK, P. a kol. Dějiny bankovníctví v českých zemích, 1.vyd., Praha: Bankovní institut, a.s., 1999, kapitola 3, Ústřední peněžní ústavy meziválečného ČSR str. 266

spořitelnu. Měnová politika byla zcela v rukou úřadující vlády, byly vytvořeny plány, které od roku 1970 přešly v jeden měnový plán centrálně plánovaného hospodářství.⁴⁴

Česká a Slovenská Federativní Republika 1990 – 1992

V důsledku nově vzniklých ekonomicko-politických situacím došlo k rozdělení Státní banky československé na centrální Státní banku československou, která měla funkci centrální banky v tržní ekonomice opřenu v zákoně č. 22/1992 Sb. o Státní bance československé a zároveň došlo k přijetí zákona č. 21/1992 Sb. o bankách a dále na Komerční banku Praha a Všeobecnou úvěrovou banku Bratislava. V roce 1993 došlo k rozdělení Československa na dva samostatné státy dne 1. 1. 1993.

---

⁴⁴ VENCOSKÝ, F., JINDRA, Z., NOVOTNÝ, J., PŮLPÁN, K., DVOŘÁK, P. a kol. Dějiny bankovníctví v českých zemích, 1.vyd., Praha: Bankovní institut, a.s., 1999, kapitola 2, oddíl C-Bankovníctví v nových politických a hospodářských podmínkách str. 434

4 Vznik, cíle, postavení a organizace ČNB

4.1 Vznik ČNB

Vznik ČNB je bezprostředně spjat se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky po předchozím prohlášení Federálního shromáždění, které přijalo dne 13. 11. 1992 zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky. Došlo tak k rozdělení majetku Státní banky československé následujícím způsobem: *„Emisní banka České republiky a emisní banka Slovenské republiky převezmou ke dni zániku České a Slovenské Federativní Republiky příslušnou část majetku, práv a povinností Státní banky československé.“*⁴⁵ Tím byl dán podklad pro zrod centrálních bank nově vzniklých států. Nově vytvořená Česká národní rada, přijala dne 16. 12. 1992 Ústavu ČR, jež byla publikována pod číslem 1/1993 Sb. Centrální banka tak byla zakotvena jako samostatný orgán „sui generis“, oddělená od moci výkonné, zákonodárné a soudní. Není jí však ponechán žádný prostor k jejímu výkonu v souvislosti s výkladem následujícího ustanovení Ústavy ČR: *„Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.“*⁴⁶ Chybí zde zcela specifikace moci bankovní.

4.2 Úkoly a cíle ČNB

Úkoly a cíle ČNB

ČNB plní mnoho úkolů, jejichž ustanovení najdeme nejen v Ústavě ČR, ale také v zákoně o ČNB či v devizovém zákoně č. 377/2005 Sb. Tyto úkoly a cíle můžeme shrnout do následujících bodů

- pečuje o cenovou a finanční stabilitu,

---

⁴⁵ Zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky, čl. 6 odst. 4

⁴⁶ Ústava ČR č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, čl. 2 odst. 1

- provádí měnovou politiku, devizovou činnost, emisi hotovostního oběživa, plní úkoly vyplývající z její funkce jako banka bank a také jako banka státu, zastupuje stát v mezinárodních měnových institucích a provádí statistickou činnost,
- vydává obecně závazné předpisy, závazné pouze pro banky a publikuje je ve Věstníku ČNB,
- provozuje platební systémy, přiděluje poskytovatelům platebního styku kódy (IBAN) a vede jejich seznam,
- provádí registraci poboček zahraničních bank,
- organizuje sjednávání dohod o dohledu nad finančními trhy,
- koordinuje bankovní informační systémy,
- vydává CP a provádí investiční i obchodní činnost,
- a jiné činnosti.

4.2.1 Hlavní cíl

Hlavní cíl ČNB je definován v Ústavě ČR následovně: *„Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona. Postavení, působnost a další podrobnosti stanoví zákon.“*⁴⁷

Toto však není původní ustanovení Ústavy ČR a dnešní podoby nabylo v důsledku vydání nálezu ÚS č. 278/2001 Sb. Nyní se pokusím objasnit obsah ústavního nálezu.

Původním cílem ČNB byla péče o stabilitu měny. To odpovídalo i původní právní úpravě SBČS a při tvorbě nové právní úpravy zůstalo toto pojetí zachováno. Neexistuje žádné legální vysvětlení pojmu „péče o stabilitu měny“ a je zde ponechán prostor pro definici a výklad. Potřeba harmonizace práva s právem ES sebou přináší potřebu v roce 2000 novelizovat zákon o ČNB, jehož cíl měl být vymezen jako péče o cenovou stabilitu. Novela Ústavy ČR č. 1/1993 Sb. čl. 98 odst. 1 neprošla legislativním

---

⁴⁷ Ústava ČR č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, čl. 98 odst. 1, 2

procesem, a tím došlo k rozporu mezi Ústavou ČR a novelou zákona o ČNB pod č. 442/2000 Sb., která byla přijata. Prezident tedy podal návrh na zrušení některých ustanovení zákona č. 442/2000 Sb. pro rozpor s Ústavou v určitých bodech. ČNB se týkal následující bod: „*Ustanovení § 2 odst. 1 věty první zákona o ČNB stanoví jako hlavní cíl činnosti České národní banky zabezpečení cenové stability, kdežto čl. 98 věta druhá Ústavy jej definuje jako péči o stabilitu měny. Podle navrhovatele jde o dva různé pojmy, přičemž cenová stabilita je pouze jednou ze součástí měnové stability. Zákon však nemůže měnit, resp. zužovat rozsah kompetencí daných právní normou vyšší právní síly -- Ústavou.*“⁴⁸

Z tohoto ustanovení dovozujeme, že norma nižší právní síly odporuje normě vyšší právní síle, což je v rozporu s demokratickým a právním státem. Současně s tímto ustanovením je uvedeno, že „*Návrh novely zákona o ČNB tudíž předpokládá změnu Ústavy.*“⁴⁹ Toto ustanovení je z hlediska výkladu Ústavy neústavní a Ústavní soud se tímto ustavením neztotožňuje.

Pokud hovoříme o hlavním cíli ČNB, musíme vymezit pojem cenová a měnová stabilita. Tyto definice vychází z ekonomického pojetí, což vždy není úplně vhodné. Měnová stabilita je chápána jako určování měnového kurzu domácí měny vůči zahraniční měně a cenová stabilita je chápána jako stabilita cenové hladiny vyjádřené mírou inflace a je součástí měnové stability. Cenová stabilita musí být chápána nejen v ekonomickém měřítku, ale i v kontextu dalších cílů a funkcí ČNB, proto se vhodněji hovoří o finanční stabilitě.

Dále se tento ústavní náleží zabývá otázkou nezávislosti ČNB, která v Ústavě ČR není specifikována, ale můžeme jí dovozovat z historického i teologického výkladu Ústavy, péči o stabilitu měny a jejího funkční oddělení od moci zákonodárné a výkonné. Tím je stanovena její nezávislost právě na těchto dvou mocí. Nezávislost je zde vyjádřena jako nezávislost institucionální, která spočívá v „*nepodřízenosti vládě při zajišťování stability měny.*“⁵⁰

---

⁴⁸ Ústavní náleží č.278/2001 Sb., (publikovaný pl.ÚS 59/2000)

⁴⁹ Ústavní náleží č.278/2001 Sb., (publikovaný pl.ÚS 59/2000)

⁵⁰ Ústavní náleží č.278/2001 Sb., (publikovaný pl.ÚS 59/2000)

Také bylo zrušeno následující ustanovení: „*Česká národní banka po dohodě s vládou stanoví inflační cíl a režim kursu české měny k cizím měnám.*“⁵¹ Toto ustanovení bylo Ústavním soudem zrušeno, aby byla zachována institucionální nezávislost. Nesmí být zasahováno vládou do činnosti centrální banky.

Dále je stanovena nezávislost funkční, personální a finanční. Personální nezávislost byla vyjádřena: „*guvernéra, viceguvernéra a ostatní členy navrhuje vláda*“⁵² Ústavní soud toto ustanovení zrušil, aby byla personální nezávislost zachována. Pokud jde o finanční nezávislost, ta byla podpořena zrušením části následujícího ustanovení: „*Bankovní rada schvaluje rozpočet pro činnost vykonávané při zabezpečování hlavního cíle České národní banky a sestavuje návrh provozního a investičního rozpočtu.*“⁵³ Při sestavování provozního a investičního rozpočtu podléhá bankovní rada Poslanecké sněmovně. Tím je značně zasahováno do nezávislosti celé instituce ČNB. I s tímto ustanovením se Ústavní soud neztotožnil.

Ke zrušení hlavního cíle ČNB jako péče o měnovou stabilitu došlo až v roce 2002 novelou Ústavy, tedy ústavním zákonem č. 448/2001 Sb. a tento pojem byl tedy nahrazen pojmem cenová stabilita. Zákonná úprava proběhla novelou zákona č. 127/2002 Sb.

4.2.2 Finanční stabilita

„Péče o finanční stabilitu je definována v zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance jako jeden z jejích klíčových cílů. Zákon od 1. dubna 2006 explicitně ukládá ČNB povinnost provádět analýzu vývoje finančního systému, pečovat o bezpečné fungování a rozvoj finančního trhu v České republice a přispívat ke stabilitě jejího finančního systému jako celku (§2), včetně povinnosti předkládat jedenkrát ročně Poslanecké sněmovně zprávu o finanční stabilitě (§3a).“⁵⁴

---

⁵¹ Ústavní nález č.278/2001 Sb., (publikovaný pl.ÚS 59/2000)

⁵² Ústavní nález č.278/2001 Sb., (publikovaný pl.ÚS 59/2000)

⁵³ Ústavní nález č.278/2001 Sb., (publikovaný pl.ÚS 59/2000)

⁵⁴ Česká národní banka: Finanční stabilita [online]. 2012 [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/

Pojem finanční stabilita, je definován jako „*situace, kdy finanční systém plní své funkce bez závažných poruch a nežádoucích důsledků pro současný i budoucí vývoj ekonomiky jako celku a zároveň vykazuje vysokou míru odolnosti vůči šokům.*“⁵⁵

ČNB považuje tento cíl za velmi důležitý pro zajištění fungování bankovního systému. Proto pravidelně sleduje a analyzuje vývoj hlavních stabilizátorů finanční stability. Sleduje například makroekonomický vývoj, změny u největších dlužníků a věřitelů finančních institucí, vnější otřesy, jakékoliv institucionální změny a další. Cílem ČNB není objasnit nepravděpodobnější budoucí vývoj, nýbrž aplikace v podobě testů těch nejméně pravděpodobnějších scénářů, které mohou nastat. ČNB se snaží předcházet krizím a působit preventivně.

4.3 Právní postavení ČNB

Pro lepší zhodnocení postavení ČNB se nyní pokusím odpovědět na následující otázky:

- 1) Jaké je postavení ČNB v soustavě ústavních orgánů?
- 2) Je ČNB někomu odpovědná, nebo je její moc neomezená?
- 3) Je to nezávislý orgán?

ČNB je ústřední bankou státu, která je nadřazena dalším bankám ve státě a ohledně vztahů podřízenosti a nadřízenosti není blíže specifikována její pravomoc. Ponechává tak prostor zákonné úpravě.

Zákon o ČNB stanoví: „*Česká národní banka a bankovní rada při plnění hlavního cíle České národní banky a při výkonu dalších činností nesmějí přijímat ani vyžadovat pokyny od prezidenta republiky, Parlamentu, vlády, správních úřadů ani od jakéhokoliv jiného subjektu.*“⁵⁶

Toto ustanovení nám specifikuje právní postavení ČNB mezi ostatními ústavními orgány. Do jisté míry naznačuje nezávislost tohoto ústavního orgánu. Tedy konkrétně

---

⁵⁵ Česká národní banka: Finanční stabilita [online]. 2012 [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/

⁵⁶ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, § 9 odst. 1

nezávislosti na pokynech nejen při plnění hlavního cíle, ale také i při dalších úkolech, které ČNB plní.

Další ustanovení týkající se postavení ČNB je vyjádřeno v zákoně o ČNB následovně: *„Česká národní banka je povinna podávat Poslanecké sněmovně nejméně dvakrát ročně k projednání zprávu o měnovém vývoji. Usnese-li se na tom Poslanecká sněmovna, Česká národní banka předloží nejpozději do 30 dnů mimořádnou zprávu o měnovém vývoji. V usnesení Poslanecké sněmovny musí být uvedeno, co má mimořádná zpráva obsahovat.“*⁵⁷

Vzniká zde informační povinnost ČNB podávat zprávu Poslanecké sněmovně o měnovém vývoji, o finanční stabilitě, o výkonu dohledu nad finančním trhem, o výsledku svého hospodaření. Poslanecká sněmovna má možnost tyto zprávy vzít na vědomí, odmítnout a požádat o doplnění. Nejde zde o odpovědnost vůči PS nýbrž jen o povinnost. Další ustanovení týkající se vztahu k ostatním ústavním orgánům je upraveno následovně: *„Česká národní banka spolu s Ministerstvem financí připravuje a předkládá vládě návrhy zákonných úprav v oblasti měny a peněžního oběhu a návrhy zákonných úprav, kterými se upravují postavení, působnost, organizace a činnost České národní banky, s výjimkou dohledu nad finančním trhem, platebním stykem a vydáváním elektronických peněz.“*⁵⁸

Tím je vyjádřena její důležitá váha v procesu normotvorby.

Jedná-li se o moc soudní, jsou rozhodnutí ČNB přezkoumatelné, respektive rozhodnutí Bankovní rady ČNB. Další institucí, která zasahuje do ČNB je Nejvyšší kontrolní úřad, který dohlíží na hospodaření ČNB v oblasti výdajů na její provoz.

Po zhodnocení těchto ustanovení se domnívám, že ČNB je poradní a konzultační orgán, podílející se na tvorbě zákonů, mající informační povinnost vůči PS, ze strany soudní moci přezkoumatelný a jeho hospodaření podléhá kontrole. Všechny tyto dovětky z ČNB dělají mezi jinými ústavními orgány relativně samostatný orgán s vlastními pravidly a odpovědností jen vůči jemu samotnému. Pokud jde o nezávislost ČNB,

---

⁵⁷ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, § 3 odst. 1

⁵⁸ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, §37 odst.

musíme pohlížet na tuto problematiku širěji, a to přes evropská kritéria, která rozdělují nezávislost na nezávislost funkční, finanční, osobní, rozpočtovou a institucionální. Blíže o nezávislosti pojednávám v kapitole Centrální bankovníctví v EU.

4.4 Organizační struktura ČNB

ČNB se skládá z Ústředí ČNB, poboček a Bankovní rady ČNB. Ústředí se nachází v Praze. Pobočky se nacházejí ve významných městech, třeba jako je Brno, Plzeň, Hradec Králové, Ústí nad Labem a další. Pobočky nesou odpovědnost za dohled a devizovou kontrolu osob, provádění platebního styku, vedení účtů orgánů státní správy a samosprávy, spravování peněžní zásoby. Jsou také informačním místem nejen pro státní správu a samosprávu, ale také pro FO i PO, které vykonávají kontroly v oblasti dohledu i devize. Vykonává tedy operativní činnost.

4.4.1 Bankovní rada ČNB

Bankovní rada ČNB je nejvyšším, kolektivním a řídicím orgánem, který se především věnuje strategickým činnostem. Například rozhoduje o využití nástrojů měnové politiky nebo o přijetí opatření dohledu nad kapitálovým trhem. Pokud jde o složení, jde o orgán, v jehož čele stojí guvernér, 2 viceguvernéři a 4 členové Bankovní rady ČNB, kteří jsou jmenováni a odvoláváni prezidentem republiky na funkční období 6 let, které nemůže být opakováno. Zároveň je výkon této funkce neslučitelný s výkonem jiných funkcí, které blíže specifikuje zákon o ČNB. Členem Bankovní rady ČNB může být FO, která má způsobilost k právním úkonům, má dokončené vysokoškolské vzdělání, je trestně bezúhonná a jde o uznávanou kapacitu z oblasti měnové a bankovní. Rozhoduje prostou většinou za přítomnosti 3 členů a guvernéra popřípadě viceguvernéra. V případě potřeby se guvernér nechává zastupovat viceguvernérem.

Bankovní rada ČNB provádí následující činnosti:

- „a) stanoví zásady činnosti a obchodů České národní banky,*
- b) schvaluje rozpočet České národní banky,*
- c) stanoví organizační uspořádání a působnost organizačních jednotek České národní banky,*
- d) stanoví druhy fondů České národní banky, jejich výši a použití,*

e) vykonává práva a povinnosti vyplývající z pracovněprávních vztahů vůči zaměstnancům České národní banky. Těmito úkony může pověřit jiné osoby z řad zaměstnanců,

f) uděluje souhlas k podnikatelské činnosti zaměstnanců České národní banky,

g) stanoví mzdové a další požitky guvernéra; mzdové a další požitky viceguvernéra a dalších členů bankovní rady stanoví guvernéř,

h) rozhoduje o rozkladech proti rozhodnutím České národní banky v prvním stupni.⁵⁹

Poradním orgánem Bankovní rady ČNB je Výbor pro finanční trh, jehož hlavním úkolem je sledovat a projednávat otázky finančního trhu, jeho trendy, změny, koncepce a strategie.

4.4.2 Jmenování členů Bankovní rady ČNB

Jmenování členů Bankovní rady ČNB se stalo problematickou otázkou. Problematika související s pravomocí jmenovat guvernéra a viceguvernéra dospěla až před Ústavní soud, který rozhodl ústavním nálezem č. 285/2001 Sb.

Jmenování guvernéra a viceguvernéra popisují rozbořem tohoto ústavního nálezu. Ústava ČR hovoří o jmenování členů Bankovní rady ČNB následovně: „*prezident jmenuje členy Bankovní rady České národní banky*“.⁶⁰ Toto ustanovení nám však nic blíže nespecifikuje. Není tedy určen konkrétní postup jmenování členů Bankovní rady ČNB prezidentem. V tomto případě není vyžadována kontrasignace ze strany vlády, konkrétně předsedy vlády nebo jiného pověřeného člena vlády.

S výše uvedeným ustanovením úzce souvisí jmenování guvernéra a viceguvernéra ČNB a to podle čl. 63 odst. 2 Ústavy, které stanoví: „*Prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon*“.⁶¹

Naopak toto ustanovení vyžaduje v souladu s čl. 63 odst. 3 Ústavy kontrasignaci předsedy vlády nebo jiného pověřeného člena vlády. Členové Bankovní rady ČNB jsou jmenováni prezidentem, ale pravomoc jmenovat guvernéra či viceguvernéra je však

---

⁵⁹ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů § 5 odst. 1

⁶⁰ Ústava ČR 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů čl. 62 písm. k)

⁶¹ Ústava ČR 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů čl. 63 odst. 2

založena pouze zákonem o ČNB následovně: „*Guvernéra, viceguvernéry a ostatní členy jmenuje a odvolává prezident republiky.*“⁶²

V praxi se výklad těchto ustanovení ukázal jako problematický tím, že členové Bankovní rady ČNB jsou jmenováni prezidentem bez kontrasignace a pravomoc jmenování guvernéra či viceguvernéra je založena pouze zákonem s kontrasignací vlády.

Dne 29. 11. 2000 jmenoval tehdejší prezident Václav Havel guvernérem Zdeňka Tůmu a viceguvernéra Lud'ka Niedermayera, aniž by je odvolal z jejich předchozích funkcí a jakkoliv toto jmenování projednal s vládou, a vyžadoval jejich spolupodpisu. Podstatou bylo, že prezident jmenoval guvernéra a viceguvernéra od roku 1993 bez spolupodpisu vlády. Jde tedy o spor kompetencí, kdy se vláda ČR, konkrétně předseda vlády domnívá, že tato jmenování nebyla doposud platná, a že dochází ke krácení kompetencí předsedy vlády. Vláda ČR se domáhá vydání rozhodnutí, že tato jmenování vyžadují kontrasignaci. Otázkou zůstává, proč když tak prezident činil od roku 1993, tento spor vyústil až v roce 2000. Mnozí se domnívají, že hlavním problémem byly osoby konkrétně jmenované do těchto funkcí, nikoliv potřeba zasahovat do osobní nezávislosti, prostřednictvím osob, které budou jmenovány v souladu s politickou vládnoucí vrstvou. Ústavní soud se zabýval čtyřmi oblastmi argumentace, které jsem takto shrnula.

Jedním z argumentů navrhovatelů bylo, že funkce guvernéra a viceguvernéra je odlišná od funkce člena Bankovní rady ČNB, navíc se jedná o monokratický orgán. Toto tvrzení opírají o skutečnost, že Bankovní rada ČNB je sice nejvyšším řídicím orgánem s daným výčtem pravomocí. Kdo je oprávněn jednat není uvedeno, a tím se dovozuje, že tak činí guvernéř. Proto je jmenování člena Bankovní rady ČNB nutno odlišit od jmenování guvernéra. Tento argument byl podpořen tím, že guvernéř má výsadní právo podepisovat právní předpisy ČNB a také ve správním řízení rozhodovat o rozkladu. U Ústavního soudu však tento argument neobstál. Ústavní soud konstatoval, že guvernéř je členem Bankovní rady ČNB, a ta je zároveň nejvyšším řídicím orgánem, guvernéř má pouze postavení v roli předsedajícího Bankovní rady ČNB. I v případě

---

⁶² Zákon č. 6/1993Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů § 6 odst. 2

podepisování právních předpisů ČNB má stejné postavení, jako ti co podepisují zákon. Ani argument, kdy rozhoduje o rozkladu, neobstojí z důvodu, že guvernér rozhoduje opět na základě návrhu komise. Z toho vyplývá, že se nejedná o monokratický orgán, který je oddělen od členů Bankovní rady ČNB.

Dalším argumentem navrhovatelů bylo také srovnání jmenování členů Bankovní rady ČNB se jmenováním do funkcí u Ústavního soudu, kde je výslovně uvedeno, že prezident jmenuje předsedu a místopředsedu. U Ústavního soudu je jmenování výslovně uvedeno a vyvstává tak otázka proč tak není učiněno v případě ČNB. Tento argument také neobstál. V případě Ústavního soudu byly jiné okolnosti, které vedly k výslovnému stanovení jmenování předsedy a místopředsedy. Navíc je zde vyžadována součinnost jiných orgánů jako je například Poslanecká sněmovna na rozdíl u ČNB, kdy guvernérem či viceguvernérem může být i někdo jiný než jen členové Bankovní rady ČNB.

Třetím argumentem navrhovatelů bylo, že zde existuje vázanost na předchozí právní úpravu federální SBČS, kde byl jmenován guvernér ČNB na návrh vlády. Tento argument u Ústavního soudu také neobstál, jelikož při vzniku zákona o ČNB byla úplně jiná ústavní situace.

Hlavní argumentem navrhovatelů také byla otázka jmenovacích dekretů. Jmenování do funkce člena Bankovní rady ČNB by bylo učiněno jedním jmenovacím dekretem a jmenování do funkce guvernéra by bylo učiněno dalším jmenovacím dekretem, a tím by došlo k dvojímu jmenování do funkce. Tedy by běžely dvě různá funkční období. Tento argument také u Ústavního soudu neobstál.

Ústavní soud trvá na jednom společném období, které vyjádřil následovně:

„Ve prospěch jednoho jmenovacího aktu u všech členů Bankovní rady svědčí i jedno společné šestileté funkční období (§ 6 odst. 4 zákona o ČNB), na němž nic nemění ani přesuny v postavení jednotlivých členů (např. pozdější převzetí funkce guvernéra některým z členů Bankovní rady). Jmenoval-li prezident členy Bankovní rady k určitému datu, nezačíná pozdějším jmenováním některého z nich guvernérem běžet nová lhůta.“⁶³

---

⁶³Zákony [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-285>

„Pokud by byla jmenována guvernérem osoba, která dosud není členem Bankovní rady, došlo by tímto jmenováním k počátku běhu lhůty šesti let, pokud však na místo guvernéra postupuje osoba, která je již členem Bankovní rady a které již část šestileté členské lhůty uběhla, nezakládá jmenování guvernérem ani nárok na běh nové, jakési "guvernérské" šestileté lhůty, ani možnost formálního odvolání podle § 6 odst. 6 zákona o ČNB, který určuje taxativně okolnosti, ze kterých lze z funkce odvolat.“⁶⁴

Tímto neobstál ani argument, že by měl prezident odvolat člena Bankovní rady ČNB před jmenováním do funkce guvernéra či viceguvernéra.

Na základě výše uvedeného Ústavní soud zamítl návrh předsedy vlády a vlády ČR a potvrdil tak tuto pravomoc prezidentovi.

„Podstatné na této skutečnosti není však ověřování, do jaké míry jsou naplněny formální náležitosti "ústavní zvyklosti", ale prostá okolnost, že po dobu více než osmi let na základě hodnotového a institucionálního konsensu v ústavní rovině byl praktikován postup, který bez odporu kteréhokoli z ústavních orgánů opakovaně a jednoznačně potvrzoval interpretaci čl. 62 písm. k) Ústavy ve smyslu výlučné pravomoci prezidenta republiky při jmenování guvernéra a viceguvernéru ČNB, tedy pravomoci, jež nepodléhá kontrasignaci předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.“⁶⁵

Tento Ústavní nálezn znamenal velký zásah do české ekonomiky. Mnoho předních ekonomů se domnívá, že jmenováním guvernéra a viceguvernéra ČNB bez politické shody, prezident učinil špatný obraz o naší zemi, a došlo tím také k odlivu investorů a krátkodobého výkyvu kurzu měny. ČNB utrpěla na pověsti a ztratila značnou míru důvěryhodnosti.⁶⁶

.

---

⁶⁴ Ústavní nálezn 285/2001 Sb., (publikovaný pl.ÚS 14/01)

⁶⁵ Ústavní nálezn 285/2001 Sb., (publikovaný pl.ÚS 14/01)

⁶⁶ Blíže k této problematice: PAVLÍČEK, V. K ústavnímu postavení Bankovní rady ČNB, Parlamentní zpravodaj, 2001, č. 1, str. 18-19

4.4.3 Odvolání členů Bankovní rady ČNB

Odvolání člena Bankovní rady ČNB dovozujeme z čl. 63 odst. 2 Ústavy následovně: *„Prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon.“*⁶⁷ V korelaci s ustanovením čl. 63 odst. 3 Ústavy: *„Rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle odstavců 1 a 2 vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.“*⁶⁸ Tato ustanovení reflektují principy právního státu, a s ním související možnost odvolání členů Bankovní rady ČNB stanovené zákonem.⁶⁹ Členové Bankovní rady ČNB mohou být odvoláni z důvodu neslučitelnosti funkcí s jinou funkcí (například poslanec PS nebo člen vlády a další).

Dalšími důvody pro odvolání jsou například existence pravomocného odsuzujícího rozhodnutí o spáchání trestného činu, nebo dojde-li k omezení nebo zániku jeho způsobilosti nebo uplyne funkční období či se vzdá funkce sám.

Konkrétně o odvolání guvernéra ČNB může rozhodnout prezident v případě, že guvernéř svojí funkci nevykonává více jak 6 měsíců nebo nesplnění podmínky pro výkon guvernéra, a také v případě vážného pochybení. Co je myšleno pod pojmem vážné pochybení není nikde uvedeno, a tak je odvolání z tohoto důvodu zcela ponecháno v pravomoci prezidenta republiky.

Aby byla ponechána personální nezávislost ČNB, je v zákoně o ČNB začleněno následující ustanovení: *„Odvolaný guvernéř nebo Rada guvernéřů Evropské centrální banky se mohou domáhat přezkoumání rozhodnutí o odvolání guvernéra z funkce u Evropského soudního dvora, a to v případě, že se domnívají, že tímto rozhodnutím došlo k porušení Smlouvy o Evropské unii nebo Smlouvy o fungování Evropské unie nebo jiného právního předpisu vydaného k jejímu provedení.“*⁷⁰

---

⁶⁷ Ústava ČR 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů čl. 63 odst. 2

⁶⁸ Ústava ČR 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů čl. 63 odst. 3

⁶⁹ PAVLÍČEK, V., a kol., Ústavní právo a státověda- II.díl Ústavní právo České republiky, část. 1., 2.vyd., Praha: Linde, 2008, str. 707-708

⁷⁰ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů § 6 odst.

Toto ustanovení je unikát. Guvernér má možnost se přímo obrátit na ESD, ale také by mohlo dojít ke zrušení správního aktu orgánu členského státu, což je těžko představitelné. Tohoto ustanovení doposud nebylo využito.

5 Funkce České národní banky

Všechny centrální banky nemají stejné funkce, což je dáno nejen historickým vývojem, ale i ekonomicko-politickými aspekty. Domnívám se, že většina současných světových centrálních bank v zemích s tržní ekonomikou má některé funkce stejné a tyto funkce se neustále vyvíjejí. Centrální banky rozvinuly dvě základní složky jejich funkcí v oblasti makroekonomické i v oblasti mikroekonomické. Cílem makroekonomické funkce je dosáhnout stability měny v současné době s přihlédnutím k budoucímu vývoji.

U mikroekonomické funkce je hlavním cílem dosažení stabilního, důvěryhodného, efektivního a bezpečného bankovního systému.

Mezi makroekonomické funkce patří:

- měnová politika,
- devizová činnost,
- emise hotovostních i bezhotovostních peněz.

Mezi mikroekonomické funkce patří:

- funkce banky bank,
- banka státu,
- bankovní regulace a dohled,
- zastupování státu v mezinárodních institucích,
- statistická činnost.⁷¹

Dále se budu věnovat jednotlivým funkcím ČNB.

5.1 Měnová politika

Jde o jednu z nejdůležitějších a nejzákladnějších funkcí ČNB. Nejdříve se věnuji tomu, co je myšleno pod pojmem měnová politika. Existuje celá řada autorů, zabývajících se tímto tématem, ale přesto bych zdůraznila dva následující české autory. J. Jílka a jeho

---

⁷¹ REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2. vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 2, Vznik, historický vývoj a současnost centrálních bank, str. 33

definici, která říká, že: „*Měnová politika je regulace operačního cíle (obvykle tržní krátkodobé úrokové míry) centrální bankou prostřednictvím nástrojů měnové politiky za účelem dosažení zprostředkujícího cíle (obvykle stability vyjádřené určitou inflací).*“⁷²

Druhým autorem je Z. Revenda a jeho obecná definice: „*Za měnovou politiku v nejširším smyslu můžeme považovat vědomou činnost nějakého subjektu, který se prostřednictvím měnových nástrojů snaží regulovat množství peněz v oběhu a tím dosáhnout určitých cílů.*“⁷³

Měnová politika řídí množství peněz v oběhu pomocí úrokových sazeb a působí tak na cenovou stabilitu. Základním pojmem je cenová stabilita, která je právně zakotvena Ústavou ČR a zákonem o ČNB následovně: „*hlavní cíl ČNB je péče o cenovou stabilitu a také vytváření nízkoinflačního prostředí v ekonomice, které je trvalým příspěvkem centrální banky k vytváření podmínek udržitelný hospodářský růst.*“⁷⁴ Není tam jako cíl stanovena péče o měnovou stabilitu, která je pro ČNB těžko zjištělnou, ale péče o cenovou stabilitu, kterou ČNB zaměřuje na mírný růst spotřebitelských cen, nikoliv na úplnou neměnnost cen. O inflaci je pojednáno blíže v kapitole 8. Statistická činnost ČNB.

Na první pohled je podivné, proč ČNB usiluje o nízkou míru inflace. Odpověď je velmi jednoduchá. Důvodem je to, že se ČNB snaží o naplňování maastrichtských konvergenčních kritérií, které musíme splnit pro vstup do eurozóny. Dalším důvodem je, že ČNB si určuje inflační cíle, které by měly být nízké.

5.2 Nástroje měnové politiky

Centrální banka ovlivňuje měnovou politiku pomocí přímých a nepřímých nástrojů. Podle toho jak je momentálně nastavena měnová politika centrální banky se jednotlivé nástroje více či méně užívají. Tyto nástroje se mohou využívat jednotlivě, ale také

---

⁷² JÍLEK, J. Peníze a měnová politika, 1.vyd., Praha: Grada, 2004, kapitola 3, Měnová politika, str. 375

⁷³ REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2.vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 13, Nástroje měnové politiky, str. 245

⁷⁴ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, § 2 odst. 1.

v různých kombinacích. Pokud centrální banka potřebuje změnit měnovou politiku, respektive její dopady může tyto nástroje použít okamžitě nebo s dlouhodobým účinkem. Měnové nástroje působí na bankovní i nebankovní sektor, domácí a zahraniční subjekty. Cílem je, aby centrální banka účelně vybrala těchto měnových nástrojů. Vzhledem k tomu, že jde o zásahy do všech ekonomických i neekonomických oblastí, ráda bych v následující části vymezila tyto nástroje měnové politiky obsáhleji.⁷⁵

5.3 Přímé nástroje

Mezi přímé nástroje zahrnujeme pravidla likvidity, limity úvěrů bank, limity úrokových sazeb, povinné vklady a také povinné minimální rezervy. PMR jsou zahrnovány do přímých i nepřímých nástrojů měnové politiky.

Domnívám se, že svojí povahou spadají spíše do nepřímých nástrojů měnové politiky. Přímé nástroje banka využívá v případě možného „krachu“ některých z bank nebo v případě potřeby omezení podnikatelských činností bank. Použitím těchto nástrojů ČNB značně zasahuje do rozhodování bank o jejich aktivitách. Tyto nástroje jsou občas velmi tvrdé, ale velmi účelné.⁷⁶

5.3.1 Pravidla likvidity

Pod pojmem pravidla likvidity rozumíme zachovávání závazně stanovených výší aktiv a pasiv v bilančních účtech banky a jejich vzájemných vazeb. Tato pravidla mají dva společné rysy. Udělování bankovních licencí k bankovní činnosti a využívání nejlikvidnějších aktiv a pasiv. Pravidla mají být využívány tak, aby byla závazná pro všechny úvěrové instituce stejně, a to bez výjimky. Důvodem je, že jejich použití ovlivňuje celkovou peněžní zásobu. Z mého pohledu jde spíše o nástroj bankovní regulace, ale jelikož může mít vliv na měnové kurzy či na úrokové sazby je zařazen tento nástroj pod přímé měnové nástroje. S celkovou světovou globalizací

---

⁷⁵ JÍLEK, J. Peníze a měnová politika, 1.vyd., Praha: Grada, 2004, kapitola 3, Měnová politika, str. 379

⁷⁶ JÍLEK, J. Peníze a měnová politika, 1.vyd., Praha: Grada, 2004, kapitola 3, Měnová politika, str. 379

v bankovníctví se setkáváme s novým problémem, a to je zajištění likvidity bank dceřinných společností.⁷⁷

5.3.2 Limity úvěrů bank

Limity úvěrů bank slouží ke stanovení maximální výše úvěrů, které mohou jednotlivé banky poskytnout svým klientům, akcionářům, zaměstnancům, seskupením či jednotlivým pobočkám. Cílem těchto pravidel je především snaha o snížení úvěrového rizika, které by se tak mohlo koncentrovat u jednotlivých bank. Pokud tato pravidla nejsou bankami dodržována, následují tvrdé sankce, které vyplývají z omezení činností bank. Tyto limity také podléhají bankovní regulaci a dohledu.⁷⁸

5.3.3 Limity úrokových sazeb bank

Jde o jeden z nejdůležitějších a nejtvrdějších nástrojů měnové politiky centrální banky. Stanovení pravidel pro maximální výši úroku z úvěru a minimální či maximální výše úroků z vkladu ovlivňuje podnikatelskou aktivitu bank, a tak i celkovou peněžní zásobu. ČNB může prostřednictvím opatření, které vyhláší ve Sbírce zákonů upravit minimální a maximální výši úrokových sazeb vkladů a úvěrů. Této možnosti v současné době centrální banka nevyužívá.⁷⁹

5.3.4 Povinné vklady

Jde o zákonem stanovenou podmínku pro orgány státní moci, samosprávy a státní úřady vést účet u ČNB a pouze prostřednictvím ČNB provádět své platební transakce. Smyslem je kontrola těchto subjektů a výběr nejvhodnějších likvidních prostředků.

---

⁷⁷ JÍLEK, J. Peníze a měnová politika, 1.vyd., Praha: Grada, 2004, kapitola 1, Likvidita a rezervní požadavky, str. 119

⁷⁸ REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2.vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 13, Nástroje měnové politiky, str. 247

⁷⁹ REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2.vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 13, Nástroje měnové politiky, str. 248

V současné době není tento nástroj hojně využíván, i když může mít jistý vliv na výši poskytovaných úvěrů.⁸⁰

5.3.5 Doporučení, výzvy a dohody

Jedná se o jemný nástroj měnové politiky, kterým se ČNB snaží zasáhnout do činností obchodní bank a do jisté míry je tak usměrňovat v důsledku reakce na určité ekonomické i politické situace s dopadem nejen na měnový sektor, ale na bankovníctví jako takové. Tyto nástroje nemají právní základ, ale jsou bankami dodržovány. Nerespektování těchto nástrojů by mohlo mít za následek využití nepřímých nástrojů vůči bance. Dalším důsledkem by mohla být ztráta důvěry ze strany veřejnosti.

5.4 Nepřímé nástroje

Nepřímé nástroje jsou určovány plošně, nejsou přímo adresovány jednotlivým bankám a jsou stanoveny obecně. Banky tak mají stanovený rámec pro své podnikatelské aktivity. Tyto nástroje jsou v současné době využívány velice často a mají tak vliv nejen na bankovní sektor, ale i na stabilitu celé ekonomiky země. Mezi tyto nástroje řadíme: povinné minimální rezervy, operace na volném trhu, automatické facility a diskontní sazby, konverze a swapy a intervence devizového kurzu.

5.4.1 Povinné minimální rezervy

Jde tedy o tzv. nedobrovolné vklady u ČNB, které musí každá banka a zahraniční pobočka v ČR s bankovní licencí, udržovat v procentuální částce v zúčtovacím centru ČNB. PMR jsou stanoveny následovně a to *„s platností od 12. 7 .2001 je touto základnou objem primárních závazků dané banky (tj. především vkladů od nebankovních subjektů), jejichž splatnost nepřevyšuje 2 roky. Příslušná banka je povinna udržovat na účtech pro držení PMR takový denní zůstatek, který je v průměru*

---

⁸⁰ REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2.vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 13, Nástroje měnové politiky, str. 242

za udržovací období (přibližně 1 měsíc - začíná první čtvrtek v měsíci a končí ve středu před prvním čtvrtkem v následujícím měsíci) roven minimálně stanovené PMR pro dané udržovací období. „⁸¹

PMR jsou stanoveny v souladu s ECB. Jde o nástroj, kterým ČNB zasahuje do podnikatelských aktivit bank. Zdroje bank jsou tak limitovány tímto povinným vkladem u ČNB. Tento dopad není tak tvrdý, jelikož PMR jsou u ČNB úročeny tzv. repo sazbou. V případě zvyšování PMR, dochází ke zpomalení oběhu peněžní masy. Peníze se stávají dražšími a jsou méně dostupné. Hovoříme tedy o restriktivní měnové politice. Naopak při snižování PMR dochází ke zlevnění peněz, a tak jsou třeba dostupnější úvěry a je i zrychlen peněžní oběh. Hovoříme o expanzivní měnové politice.⁸²

5.4.2 Operace na volném trhu

Operacemi na volném trhu se centrální banka snaží ovlivňovat úrokové sazby v ekonomice, činnost obchodních bank a provádět změny v měnové bázi. Takto činí zejména prostřednictvím nákupu a prodejem cenných papírů (tj. státní dluhopisy, pokladniční poukázky jak krátkodobé tak středně a dlouhodobé). Nejčastějšími operacemi, které provádí, jsou tzv. repo operace.⁸³

5.4.3 Repo operace

Prostřednictvím repo sazby ovlivňuje ČNB množství peněžní masy v ekonomice. ČNB tedy stahuje peněžní masu do oběhu prodejem CP a naopak.

Tyto operace můžeme rozdělit do tří oblastí:

a) Hlavní měnový nástroj – jde o tzv. repo operace prováděné formou tendrů. Jejich podstatou je, že se obě dvě strany tj. centrální banka a jiný finanční subjekt zavážou, že po uplynutí stanovené doby splatnosti centrální banka věřitelskému finančnímu subjektu

---

⁸¹ Česká národní banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/#pmr

⁸² JÍLEK, J. Peníze a měnová politika, 1.vyd., Praha: Grada, 2004, kapitola 1, Likvidita a rezervní požadavky, str. 119

⁸³ JÍLEK, J. Peníze a měnová politika, 1.vyd., Praha: Grada, 2004, kapitola 3, Měnová politika, str. 379

vrátí jistinu, která bude zvýšena o dohodnutý úrok a věřitelský finanční subjekt vrátí ČNB její cenné papíry. Základní doba pro repo operace je 14 dní. Repo sazba je stanovena jako maximální limitní sazba, za kterou jsou banky uspokojovány.

b) Doplnkový měnový nástroj – jde o repo operace s tříměsíční lhůtou splatnosti.

c) Nástroje jemného ladění - jsou používány v případě, že dojde k nečekaným krátkodobým výkyvům v likviditě a tak může dojít k nestabilitě úrokových sazeb.⁸⁴

5.4.4 Automatické facility

Působí vedle operací na volném trhu. Jejich hlavním úkolem je zajištění nebo poskytnutí likvidity přes noc, proto jsou také označovány jako O/N. Dělí se na depozitní a marginální facility.

Depozitní facility

Depozitní facility banky využívají ke zhodnocení své přebytečné likvidity možnosti uložit tyto finanční prostředky u ČNB přes noc. To uskutečňuje prostřednictvím systému CERTIS, nejpozději 15 minut před ukončení účetní uzávěrky se stanovenou minimální výší a s úrokem diskontní sazby.

Marginální facility

V tomto případě naopak dochází k tomu, že banka nemá dostatek likvidity a potřebuje si tuto likviditu zajistit. Podmínkou tohoto obchodu je uzavření rámcové repo smlouvy a požádání o zapůjčení facility nejpozději 25 minut před účetní uzávěrkou systému CERTIS se stanovenou minimální výší a úročením lombardní sazbou.⁸⁵

5.4.5 Diskontní nástroje

ČNB půjčuje peníze ostatním bankám, jak je blíže popsáno v kapitole 5.8 funkce banka banky. Tyto peníze jsou půjčovány za určité úrokové sazby. Prvních z nich, která je

---

⁸⁴ JÍLEK, J. Peníze a měnová politika, 1.vyd., Praha: Grada, 2004, kapitola 3, Měnová politika, str. 379

⁸⁵ Literární pramen pro podkapitolu 5.4.4 JÍLEK, J. Peníze a měnová politika, 1.vyd., Praha: Grada, 2004, kapitola 3, Měnová politika, str. 383

nejvíce využívána je diskontní sazba. Za tuto sazbu půjčuje ČNB peníze jiným bankám a jde o tzv. levné peníze, které zvyšují měnovou bázi i rezervy a při splácení naopak dochází ke snižování. Další sazbou je sazba lombardní a repo sazba, jejichž podstatou je půjčení peněz od ČNB oproti zástavě cenných papírů. Tyto sazby výrazně ovlivňují zájem obyvatelstva o peníze, je-li sazba vysoká, peníze se zdraží a banky si půjčují méně, úvěry jsou tak drahé a naopak.

Mezi další úrokové sazby patří PRIBID. Za tuto úrokovou sazbu si mohou banky ukládat peníze u jiných bank. Tato sazba je stanovena ČNB. Další úrokovou sazbou je PRIBOR. Úroková sazba, za kterou si banky mezi sebou navzájem poskytují úvěry.

Z výše uvedeného vyplývá, že tyto úrokové sazby ovlivňují výši peněžní masy v oběhu, a tím i celý finanční trh.⁸⁶

5.4.6 Kurzové intervence

Kurzové intervence jsou měnovým nástrojem ČNB, kterými zasahuje do poptávky a nabídky domácí měny na devizových trzích. ČNB tedy nakupuje zahraniční měnu za měnu domácí a tak vhání do české ekonomiky více domácí měny a naopak.

ČNB provedla naposledy kurzovou intervenci v roce 2002. Domnívá se, že kurzové intervence jsou krajním prostředkem a nejdříve se snaží využít jiné měnové nástroje, které má k dispozici. Hlavním cílem je měnová politika cílování inflace nikoliv cílování měnového kurzu. S tímto názorem minimálního vměšování do měnového kurzu se ztotožňují, jelikož se vždycky v případě intervence zasáhne do zájmů exportérů či importérů. Vždy bude jedna z těchto skupin znevýhodněna, a proto se domnívám, že je lepší nechat vývoj směnných kurzů na finančním trhu.⁸⁷

5.4.7 Stupeň samostatnosti subjektu, který provádí měnovou politiku

Problematice samostatnosti subjektů, které provádějí měnovou politiku, se věnuje mnoho autorů. Za hlavního autora je považován Milton Friedman, který říká, že

---

⁸⁶ REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2.vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 13, Nástroje měnové politiky, str. 230

⁸⁷ REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2.vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 13, Nástroje měnové politiky, str. 239

množstvím peněz v oběhu lze regulovat inflační vývoj, a proto banky musí být nezávislé.

Za další významné autory jsou považováni F. Kydland a E. Prescott. Již v roce 1977 vytvořily model, který se zabývá mírou inflace a samostatností centrálních bank.

Za hlavní předpoklady jsou považovány:

- a) míra inflace a míra nezaměstnanosti je dána množstvím peněz v oběhu,
- b) množství peněz v oběhu je zastupováno jakýmkoliv měnovým či úvěrovým agregátem, jehož růst ovlivňuje centrální banka a to tak, že pokud snižuje jeho růst, jde o restriktivní politiku a pokud zvyšuje jeho růst, jde o expanzivní politiku,
- c) vliv mocenských skupin a to banky, která se snaží snížit inflaci, veřejnosti, která si chce pěkně žít a nakonec vláda, která se snaží udržet u moci.⁸⁸

Tento model platil tehdy a platí i dnes s jistými modifikacemi. Vychází z míry očekávání růstu inflace a růstu nezaměstnanosti. Je podstatné, aby byl právně zakotven cíl centrální banky a byla stanovena odpovědnost představitelů bank.

5.5 Měnová politika v ČR

V letech 1990 – 1992 Státní banka ČSR přestala poskytovat úvěry podnikatelům a dříveji poskytnuté úvěry převedla na jiné obchodní banky. V roce 1991 se opustil Měnový plán a hlavním cílem centrální banky se stala vnitřní a vnější stabilita. Do roku 1992 se užívala restriktivní měnová politika. V roce 1993 po zániku Státní banky ČSR vznikla Česká národní banka a na novou měnu se tak připravovala po tzv. měnové odluce. V letech 1993 až 1997 měnová politika udělala kroky, které vedly k dnešní podobě. Hlavním nástrojem měnové politiky byly diskontní sazby v podobě refinančních úvěrů. Byly zavedeny povinné minimální rezervy, byla vytvořena úroková sazba PRIBOR. V roce 1995 se česká měna stala volně směnitelnou měnou s fixním kurzem a následně v roce 1996 došlo k rozšíření flukтуаčního pásma, a tím i k odlivu zahraničních investorů. V důsledku této situace vznikl vysoký schodek obchodní

---

⁸⁸ K této problematice viz blíže REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 1.vyd., Praha: Management Press, 2001, kapitola 5, Měnová politika, str. 101

bilance a tak došlo v roce 1997 ke spekulativnímu útoku na českou měnu. ČNB musela do této situace zasáhnout intervencemi v podobě zvýšení lombardních sazeb, repo sazeb, nakupování české koruny za zahraniční měnu. Výsledkem této intervence bylo zrušení fluktuativního pásma a zavedení floatingu tj. volně směnitelného kursu. Jednotným cílem se stala vnitřní stabilita a od vnější stability se tedy opustilo. Od roku 1998 ČNB provádí tzv. cílování inflace až do současnosti. První tři roky měla ČNB problémy s cílováním inflace a to z toho důvodu, že docházelo k podceňování inflačních tlaků. V roce 2012, je pořád měnová politika založena na principu cílování inflace a tyto prognózy jsou jak krátkodobé, střednědobé i dlouhodobé. Závěrem řečeno, ČNB svojí měnovou politikou, konkrétně prostřednictvím měnových nástrojů stabilizuje peněžní oběh, který by v důsledku velkých nedostatků nebo naopak značným přebytkem měny, mohl způsobit pád celé ekonomiky země. Stabilita peněžního oběhu je nezbytná pro udržování zaměstnanosti, cenové hladiny, HDP, inflaci a jiné další ukazatele.⁸⁹

5.6 Devizová činnost

Devizová činnost je úzce provázána s měnovou politikou a jejím hlavním úkolem je shromažďování devizových rezerv státu, provádění operací na devizovém trhu, a také dohled a regulace v devizové oblasti. Cílem ČNB je udržovat měnovou rovnováhu ve vnějších vztazích měny, tak aby byla zabezpečena devizová stabilita země. Nejčastěji se tak děje prostřednictvím kurzových intervencí, jak bylo popsáno výše. V současné době není tato činnost centrální banky hojně využívána.⁹⁰

5.7 Emise hotovostního oběživa

Jde o jednu z nejzákladnějších a nejstarších funkcí, které má k dispozici ČNB. Právní úprava je vyjádřena zákonem o ČNB následovně:

---

⁸⁹ POLOUČEK, S. a kol. Bankovníctví, 1.vyd., Praha: C.H.Beck, 2006, kapitola 2, Centrální bankovníctví a měnová politika, str. 87

⁹⁰ POLOUČEK, S. a kol. Bankovníctví, 1.vyd., Praha: C.H.Beck, 2006, kapitola 2, Centrální bankovníctví a měnová politika, str. 79

„Česká národní banka má výhradní právo vydávat bankovky a mince, jakož i mince pamětní (dále jen "bankovky a mince").“⁹¹ ČNB nese odpovědnost za legální oběh hotovosti. Jedná se o výsadní právo vydávat bankovky, mince, mince pamětní, stahovat z oběhu opotřebené a poškozené peníze. Dále stanovuje bezpečnostní prvky při emisi hotovostního oběživa a hlavně řídí peněžní oběh. Svoji činností se tak tedy podílí na tvorbě zákonů a podzákonných předpisů týkajících se hotovostního oběhu peněz. Struktura oběživa je vyjádřena grafem – příloha č. 1. Z tohoto grafu je patrné, že nejvíce je v oběhu bankovek v nominální hodnotě 1000 Kč a mincí v nominální hodnotě 1 Kč. Jak již uvedeno jednou z funkcí ČNB je stahování opotřebených a poškozených peněz z oběhu. Tomuto tématu se v této části věnuji rozsáhleji.

5.7.1 Opotřebené a poškozené bankovky

Jejich úprava je především stanovena zákonem č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí společně se zákonem o ČNB a dalšími vyhláškami ČNB.

Základní rozdíl tedy musíme učinit mezi opotřebením a poškozením.

Opotřebená bankovka či mince oběhem

Jedná se o bankovku či minci, která je:

- a) *“celá a celistvá tuzemská bankovka, která je odřená, zašpiněná nebo pomačkaná“*⁹²
- b) *“opotřebovaná oběhem je celá tuzemská mince, která je odřená nebo zašpiněná“*⁹³

formy opotřebení

a) pomačkání – příloha č. 2

V případě FO je bankovka bez jakéhokoliv povšimnutí přijímána a vracena zpět do oběhu. PO či směnárník má povinnost takovou bankovku nevracet do oběhu a předložit jí ČNB.

---

⁹¹ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, § 12

⁹² Zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí, ve znění pozdějších předpisů § 1 odst. 4c

⁹³ Zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí, ve znění pozdějších předpisů § 1 § 1 odst. 5b

b) zašpinění- příloha č. 3

V případě FO je bankovka bez jakéhokoliv povšimnutí přijímána a vracena zpět do oběhu. PO či směnárník má povinnost takovou bankovku nevracet do oběhu a předložit jí ČNB.

c) chybějící část nebo části okraje – příloha č. 4

„Za celou bankovku se považuje také bankovka, které chybí část nebo části okraje, a to potištěného nebo nepotištěného, pokud jí nechybí více než polovina délky žádného okraje bankovky, a zároveň rozměr chybějící části okraje nepřesáhne v žádné svojí části 5 mm směrem od okraje bankovky k jejímu středu. Za celou bankovku se považuje také bankovka, které chybí jeden nebo více růžků, pokud v ani jednom směru od pravého úhlu, který tvoří růžek bankovky, nechybí více než 20 mm okraje bankovky.“⁹⁴

FO i PO přijímají tyto bankovky a vracejí je zpět do oběhu. Naopak úvěrové instituce, které provádí pokladní operace, tyto bankovky přijímají, ale nevrací zpět do oběhu

Běžně poškozená bankovka či mince

a) „běžně poškozená je tuzemská bankovka, která je poškozena jinak než nestandardně“⁹⁵

b) „běžně poškozená je tuzemská mince, která je poškozena jinak než nestandardně“⁹⁶

Nestandardně poškozená bankovka či mince

a) „*nestandardně poškozená je tuzemská bankovka, jejíž obrazec je nečitelný, deformovaný nebo proděravělý, tuzemská bankovka ohořelá nebo zetlelá, tuzemská bankovka, která je popsaná, pomalovaná, přetištěná, potištěná, obarvená, odbarvená, poškozená biologickým nebo jiným materiálem, nejde-li o nepatrná poškození*

---

⁹⁴ Česká národní banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cs/platidla/bankovky/poskozene_bankovky/forma_poskozeni_opotrebeni/cela_bankovka_bez_okraje.html

⁹⁵ Zákon č.136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí, ve znění pozdějších předpisů § 1 odst. 4b

⁹⁶ Zákon č.136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí, ve znění pozdějších předpisů § 1 odst. 5c

*nebrání dalšímu oběhu, a tuzemská bankovka poškozená nástražným zařízením na ochranu proti krádeži a tuzemská bankovka skládající se z více než 2 částí*⁹⁷

b) výše uvedené platí i pro tuzemské mince

typy poškození

a) nečitelný obrazec

V tomto případě ČNB bankovku přijme a nevydá zpět do oběhu bez možnosti náhrady. To samé provede i úvěrová instituce, která ji pak předá ČNB, u ostatních subjektů tedy PO i FO může dojít k odmítnutí přijetí takové bankovky, avšak bez povinnosti zadržení této bankovky.

Jde vždy o nestandardní poškození.

b) proděravělý obrazec – příloha 5 a 6

Jedná se o bankovky, které můžeme zahrnout do skupiny běžných i nestandardních poškození. V případě běžného poškození bankovky jiným způsobem než je stanoveno, mohou FO i PO odmítnout její přijetí, zatímco úvěrové instituce jsou povinny takovou bankovku přijmout a nevracet do oběhu. V případě nestandardního poškození má ČNB i úvěrová instituce povinnost takovou bankovku zadržet a nevracet do oběhu bez náhrady a ostatní PO i FO ji mohou odmítnout přijmout avšak bez povinnosti zadržení.

c) ohořelá bankovka - příloha 7 a 8

V tomto případě se opět vyskytuje běžné poškození což je: *„Bankovka poškozená působením tepla Nebo otevřeného ohně, u které nedošlo ke zmenšení plochy od obvodu bankovky směrem k jejímu středu (tj. nemá ohořelé okraje), je kvalifikována jako běžně poškozená. Jedná se o propálené bankovky (posuzují se jako běžně poškozené celé*

---

⁹⁷ Zákon č.136/2011 Sb., Zákon č.136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí, ve znění pozdějších předpisů § 1 odst. 4d

*bankovky, vyměněny budou, pokud je jejich plocha větší než 50%) a zahnědlé bankovky, u nichž je možné určit jejich pravost a platnost.*⁹⁸

FO může takovou bankovku odmítnout, naopak PO i úvěrová instituce jí přijímá a nevrací zpět do oběhu s výjimkou PO, která může odmítnout přijmout necelou bankovku.

Zde se rovněž objevuje nestandardní poškození:

„Nestandardně poškozená bankovka je taková, u které došlo působením ohně nebo tepla ke zmenšení plochy od obvodu bankovky směrem k jejímu středu. Nestandardně poškozenými jsou i bankovky zahnědlé nebo zuhelnatělé natolik, že nelze určit jejich pravost a platnost.“⁹⁹ ČNB i úvěrová instituce bankovku bez náhrady zadrží, zatímco FO i PO ji mohou odmítnout přijmout.

d) zetletá bankovka

ČNB i úvěrová instituce bankovku bez náhrady přijmou a zadrží, avšak FO i PO ji mohou odmítnout přijmout.

e) popsána, pomalovaná a potištěná bankovka – příloha 9, 10 a 12

V tomto případě dochází k běžnému (tedy bankovka je popsána jenom z jedné strany) i nestandardnímu poškození (bankovka je popsána z obou stran). V případě běžného poškození, FO mohou takovou bankovku odmítnout a PO i úvěrová instituce takovou bankovku přijímá a nevrací zpět do oběhu. V případě nestandardního poškození, ČNB i úvěrová instituce bankovku bez náhrady přijmou a zadrží, zatímco FO i PO ji mohou odmítnout přijmout.

f) přetištěná bankovka – příloha 11

ČNB i úvěrová instituce bankovku bez náhrady přijmou a zadrží, zatímco FO i PO ji mohou odmítnout přijmout.

---

⁹⁸Česká národní banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/platidla/bankovky/poskozene_bankovky/forma_poskozeni_opotrebeni/ohorela_bankovka.html

⁹⁹Viz. tamtéž

g) obarvená a odbarvená bankovka – příloha 13, 14, 15, 16

V běžném poškození je viditelný ještě obrazec a ochranné prvky, zatímco v nestandardním poškození není možné obrazec vůbec rozpoznat.

V případě běžného poškození, FO mohou takovou bankovku odmítnout a PO i úvěrová instituce takovou bankovku přijímá a nevrací zpět do oběhu a v případě nestandardního poškození, ČNB i úvěrová instituce bankovku bez náhrady přijmou a zadrží, zatímco FO i PO ji mohou odmítnout přijmout.

h) bankovky poškozené biologickým materiálem nebo poškozená nástražným opatřením proti krádežím – příloha 17

Jedná se o bankovky, které jsou znehodnoceny zdravotně závadným materiálem nikoliv však potravinami, které jsou zdravotně nezávadné. Za jiný materiál je např. považováno lepidlo nebo zatmelování. ČNB i úvěrová instituce bankovku bez náhrady přijme a zadrží, zatímco FO i PO ji mohou odmítnout přijmout.

Ch) roztržená a natržená bankovka – příloha 18, 19

Jedná se o případy poškození natržením – tedy kdekoliv na bankovce, roztržením na dvě půlky, které bez pochyby patří k sobě. FO mohou takovou bankovku odmítnout a PO i úvěrová instituce takovou bankovku přijímá a nevrací zpět do oběhu

i) bankovka roztržená na více jak dvě části – příloha 20

ČNB i úvěrová instituce bankovku bez náhrady přijmou a zadrží, zatímco FO i PO ji mohou odmítnout přijmout.

j) necelá bankovka – příloha 21

Běžně poškozená bankovka je: „Necelá bankovka, která je zároveň celistvá, je běžně poškozená, není-li necelost způsobena některým z nestandardních způsobů poškození. Úvěrové instituce provádějící pokladní operace a Česká národní banka takovouto bankovku vymění, je-li předložena necelá bankovka s plochou větší než 50 %.“ FO i PO mohou takovou bankovku odmítnout přijmout a úvěrové instituce ji přijmou, pokud

pokrývá alespoň 66 % plochy, tak jí vymění aniž je potřeba identifikovat toho kdo jí předkládá, pokud je tato plocha menší musí být předkládající identifikován. ¹⁰⁰

Toto citace je zajímavá tím, že sama ČNB si stanoví pravidlo, že musí „pokrývat alespoň 66 % plochy“ kde chybí právní základ tohoto rozhodnutí.

Pokud jde o mince, platí pro ně výše uvedené s tím, že typy poškození jsou: necelá mince, mince bez obrazce, podélně rozštěpená či proděravělá a poškozená zařízením proti krádežím. Jak je vidět k opotřebení a poškození může dojít v řadě životních situací. Bohužel ne vždy dostaneme nominální hodnotu mincí a bankovek zpět – někdy je to 100 % zpět, a dle poškození a zůstatku bankovky také třeba jen 25 % nominální hodnoty. Jindy zase nemáme nárok na náhradu vůbec. V praxi jsem si vyzkoušela, navštívit FO i PO a úvěrové instituce a musím tedy konstatovat, že ne ve všech případech byly ochotni bankovku či minci vyměnit.

5.7.2 Výměna poškozených či opotřebených bankovek a mincí cizí měny

V ČR není možné vyměnit poškozenou či opotřebenou bankovku či mincí cizí měny jako je např. USD či GBP, ale ani k mému překvapení euro. Rozhodnutí ECB 2003/4 o nominálních hodnotách, specifikací, reprodukci, výměně a stahování eurobankovek stanoví že: tyto bankovky či mince je možné vyměnit pouze u centrálních bank členů eurozóny. Přijde mi až zarážející, že v ČR je běžně možné platit těmito bankovkami, tak proč není možné požádat o výměnu bankovky? Většině z nás zůstávají eura například při návratu z dovolené. Využíváme je při hotovostních platbách v některých obchodních domech, které euro bankovky přijímají. Mylně se většina z nás domnívá, že by bylo ideální, kdyby tuto činnost prováděly centrální banky zemí, které nejsou členy eurozóny. Důvod je jednoduchý, šlo by o další finanční zátěž pro rozpočet ČNB, zaškolování pracovníků, nové technické vybavení, legislativní úpravu a to vše je velmi nákladné. Dalším důvodem je, že kdyby šlo jen euro, mohlo by to vést k dalším

---

¹⁰⁰Česká národní banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/platidla/bankovky/poskozene_bankovky/forma_poskozeni_opotrebeni/necela_bankovka.html

potřebám vyměňovat i jiné cizí měny jako je například USD. V praxi jsem se pokoušela vyměnit poškozenou bankovku roztržením na dvě půlky, které k sobě bezpochyby patřily, v nominální hodnotě 50 EUR. V některých peněžních ústavech jsem byla razantně odmítnuta s tím, že si musím poškozenou bankovku vyměnit v zemi, kde je euro oficiální měnou. Naopak v druhé polovině peněžních ústavů byli ochotni mi tuto bankovku vyměnit, ale na popud vedoucího pracovníka pobočky tak neučinili. V posledním peněžním ústavu, který jsem navštívila, mi bankovku uzpůsobili do původní podoby pomocí lepenky a doporučili mi navštívit nejbližší směnárnu, kde k mému údivu nebyl s výměnou vůbec žádný problém. Pokládám si otázku, zda by nebyla vhodné zavedení nové právní úprava pro směnárny, které by výměnu prováděly, jelikož provádějí hotovostní operace s cizí měnou každý den a mají technické vybavení i zaškolený personál.

Domnívám se, že v současné době již není potřeba tolika hotovostních peněz, ty se převážně vyskytují u maloobchodníků a v nelegálních obchodech. Celková globalizace obchodu s sebou také přináší rozvoj bezhotovostních peněz a to v podobě elektronických či internetových plateb čímž funkce emise hotovostního oběživa trochu upadá ve prospěch bezhotovostního oběživa.

5.7.3 Emise bezhotovostního oběživa

V tomto případě si dovolím konstatovat, že ČNB v tomto ohledu nemá monopol na emisi bezhotovostních peněz. Primárním emitentem jsou tedy obchodní banky, které emitují bezhotovostní peníze prostřednictvím vkladů nebankovních subjektů. Tím, že přijímají vklady, vznikají podmínky pro povinné minimální rezervy na účtech u ČNB a tím dochází ke vkladům obchodních bank u ČNB.

5.8 Funkce banky bank

ČNB je považována za ústřední banku pro ostatní banky. ČNB pomáhá ostatním bankám tím, že podporuje jejich zdravé fungování, prostřednictvím poskytováním úvěrů jiným bankám, vedením účtů bank, provádění mezinárodního platebního styku nebo přijímáním vkladů od bank v podobě tzv. povinných minimálních rezerv. Za základní funkci centrální banky pro ostatní banky můžeme považovat především poskytování úvěrů nouzových, které slouží jako pomoc při nesolventnosti bank nebo v podobě tzv. levných úvěrů, které jsou poskytovány za nízký úrok, a tak jsou levným zdrojem financí pro činnost ostatních bank.

ČNB také stanoví právní podmínky pro fungování ostatních bank. O této činnosti pojednávám v kapitole 6. Bankovní regulace. Provádí mezinárodní platební styk prostřednictvím SWIFT, tedy speciálního systému, který provádí operace mez bankami a dalšími účastníky. Další důležitou funkcí je provádění mezibankovních plateb. Úlohou ČNB je vést účty přímým účastníků a provádět převod finančních prostředků dle pokynů klienta. Zároveň má ČNB povinnost dohlížet na minimální zůstatky na těchto účtech, kdy tyto zůstatky jsou povinnou součástí PMR. ČNB využívá pro mezibankovní operace zúčtovací centrum CERTIS, které je jednoznačně zárukou bezpečnosti a stability v mezibankovních vztazích.

5.8.1 CERTIS

Toto zúčtovací centrum vzniklo v roce 1992 respektive v roce 1993. Jeho sídlo je v ústředí ČNB, jehož hlavním úkolem je zpracovávat mezibankovní operace, které musí nejdříve banky vyčlenit od platebních operací, které se provádějí v rámci jednotlivých bank. Zpracovávají se pokyny jako inkasa, úhrady, opravy, informační a kontrolní pobočky a operace přidružených systémů. CERTIS vytvořil informační systém, který slouží přímým účastníkům (identifikován kódem banky), tedy všem bankám s bankovní licencí a zahraničním bankám, třetím účastníkům což jsou účastníci, kteří nemají u ČNB veden účet. Mohou, ale podávat příkazy na vypořádávání mezibankovních plateb jako zprostředkovatelé. V tomto informačním systému je veškerý přehled o zadaných pokynech a zároveň jsou banky prostřednictvím tohoto systému informovány, že zadané

transakce nemohou být provedeny z důvodu nedostatečných finančních prostředků na účtu a jejich operace je zadržena ve frontě. Za zpracování těchto operací jsou stanoveny poplatky, které jsou ráno levné a večer drahé. ČNB se také z povinností stanovenou zákonem č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení vytváří havarijní systém CERTIS a spolupracuje tak s ostatními centrálními bankami.

5.9 Funkce banky státu

Tato funkce je vyjádřena zákonem o ČNB následovně: „*Česká národní banka vede účty podle zákona o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů.*“¹⁰¹ Z výše uvedeného vyplývá, že ČNB vede účty vládě, dále orgánům ústředním a územním samosprávných celků. Cílem je vyšší bezpečnost finančních prostředků států, neboť se nemůže stát, že by centrální banka zkrachovala na rozdíl od jiných obchodních či komerčních bank.

Za nejdůležitější funkci jako banky státu je považováno vedení a spravování účtu státního dluhu. Vychází se z předpokladu, že většina zemí s tržní ekonomikou žije na dluh. ČNB spravuje státní dluh prostřednictvím emise cenných papírů, které pak prodává na peněžním trhu ve formě pokladničních poukázek jiným bankám, dále prodává cenné papíry na kapitálovém trhu a na zahraničním kapitálovém trhu. Základní snahou je donutit politiky, aby nezvyšovaly státní dluh a také docílit omezení inflačních tlaků. ČNB tedy vede evidenci krátkodobých CP vydaných ČR, krátkodobých CP vydaných ČNB se splatností do 6 měsíců a vede také evidenci státních dluhopisů a zároveň spravuje a provozuje Systém krátkodobých dluhopisů. Mezi další funkce ČNB jako banky státu, patří poradenská činnost vůči vládě v oblasti bankovníctví, dále může sjednávat obchody s investičními nástroji a jiné.

Dále je stanoven přísný zákaz úvěrování státu, prostřednictvím finanční návratné pomoci, jelikož by mohlo dojít k inflačním tlakům. ČNB dále nesmí provádět žádné obchody, kterými by vznikaly pohledávky ČNB vůči státu. Z tohoto pravidla platí jedna

---

¹⁰¹ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, § 30 odst. 1

výjimka, a to nákup státních dluhopisů nebo CP od bank se splatností jeden rok. Jde o situaci „*kdy centrální banka nakupuje státní dluhopisy od bank, je tím do značné míry eliminováno nebezpečí inflačního dopadu státního zadlužování, protože stát musí v tomto případě-chce-li získat prostředky-nejprve přesvědčit soukromé subjekty. Je zřejmé, že takto nastavené systémové podmínky lze považovat za správné, nicméně jejich účinnost je závislá na samostatnosti a kompetentnosti centrální banky.*“¹⁰²

ČNB je finanční institucí, která zasahuje do mnoha sfér a zároveň plní různé funkce, jak vyplývá z výše uvedeného.

---

¹⁰² REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2.vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 13, Nástroje měnové politiky, str. 240

6 Bankovní regulace a dohled

V rámci zabezpečení kvality, důvěryhodnosti, efektivity a ochrany práv jak ze strany klientů, tak ze strany samostatných bank je potřeba, aby bankovníctví ve všech státech světa podléhalo ve větší či menší míře regulaci. Proč je nutné regulovat bankovní sektor? Dochází zde ke střetu dvou zájmových skupin. Na jedné straně vystupuje banka, která je chápána jako zvláštní druh podnikatele. Hlavním podnikatelským cílem banky je dosažení zisku, a tento cíl realizuje prostřednictvím poskytování bankovních produktů. Poskytuje půjčky a z úroků těchto půjček provádí další ziskové činnosti. Na druhé straně stojí tedy klient banky, který se v některých případech také snaží maximalizovat svůj zisk prostřednictvím vkladů u banky za co nejvyšší sazby. Dochází tak ke střetu zájmů mezi klientem a bankou. V tomto momentě může vzniknout situace, kdy se jedna ze stran stane platebně neschopnou, což bude mít dopad jak na fungování banky, tak i na klienta. Je tedy nutné minimalizovat rizika ze střetů zájmů obou stran prostřednictvím bankovní regulace či bankovního dohledu.

Každý obchod podléhá riziku, a jelikož je bankovníctví považováno za obchod, je jako takový samozřejmě velmi rizikový.¹⁰³

Nejdříve musíme rozlišit mezi pojmy bankovní regulace a bankovní dohled. „*Bankovní regulace spočívá v koncipování a prosazování podmínek, pravidel a rámce činnosti bankovních institucí v dané ekonomice, dohled (supervize) bank představuje kontrolu dodržování pravidel činnosti, včetně stanovení sankcí při neplnění pravidel.*“¹⁰⁴

Důvody pro regulaci bankovního sektoru jsou:

- a) stabilita ekonomiky v zemi – aby tržní ekonomika řádně fungovala, nesmí docházet k poruchám oběhu peněz, který právě zprostředkovávají ve většině případů banky,
- b) centrální banky provádí měnovou politiku také prostřednictvím bankovní regulace,
- c) banka operuje z větší části s cizími finančními prostředky ekonomických subjektů, které se tak stávají existenčně závislými na kvalitním a správném fungování bank.

---

¹⁰³ POLOUČEK, S. a kol. Bankovníctví, 1.vyd., Praha: C.H.Beck, 2006, kapitola 11, Regulace a dohled v bankovním sektoru, str. 443

¹⁰⁴ REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2.vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 6, Regulace a dohled bank, str. 100

6.1 Institucionální začlenění bankovní regulace a dohledu

V zemích EU je bankovní regulace a bankovní dohled organizován různými způsoby, a tím je stanovena i odlišná funkce centrálních bank. V rámci EU se vytvořily 3 základní modely:

- a) model sektorového uspořádání – v tomto případě je mezi instituce finančního systému rozdělena regulace a dohled podle ekonomicko-politických a historických faktorů,
- b) model funkcionálního uspořádání- institucionální uspořádání vychází ze dvou základních koncepcí a to solventnosti a transparentnosti finančního systému a trhu,
- c) model centralizovaného uspořádání – regulace a dohled podléhá jedné instituci.

6.2 Bankovní regulace

Je prováděna zákonem o bankách a doplněna dalšími vyhláškami a opatřeními ČNB. Bankovní regulace je oddělena od bankovního dohledu, avšak v praxi je velmi složité tyto dva pojmy od sebe odlišit, protože jeden pojem koreluje s druhým pojmem.

Bankovní regulace zahrnuje 3 velké oblasti, na které se zaměřuje.

Právní úprava vstupu do bankovního sektoru

Pokud některý subjekt hodlá založit banku, musí získat tzv. bankovní licenci, to je upraveno zákonem o bankách následovně. V ČR mohou pouze a.s. požádat ČNB o udělení bankovní licence. Žádost musí obsahovat náležitosti, které stanoví ČNB vyhláškou. Například písemná forma, složení základního kapitálu ve výši 500 mil Kč., strategický plán banky, dále na jaký trh se zaměří a další tištěné dokumenty. Je zcela v pravomoci ČNB zda bankovní licenci udělí či nikoliv. ČNB kromě stanovených náležitostí prověřuje zda-li bude banka dostatečně likvidní, jaká je její finanční základna, zda-li je banka, v rukou odborníků, kteří nemají netransparentní vazby na jiné osoby Správní řízení trvá 6 měsíců, avšak může být prodlouženo z důvodu úpravy žádosti. Vstup do EU s sebou přináší změny i v oblasti získávání bankovní licence, a to v případě evropských zahraničních bank. „Tyto subjekty mohou využívat tzv. princip jednotné licence, na jehož základě je držitel licence udělené domovským orgánem

*dohledu oprávněně vykonávat činnosti vyplývající z jeho licence i na území jiného členského státu Evropské unie bez nutnosti žádat o licenci tohoto státu.*¹⁰⁵

*Pokud tu chce banka zřídit pobočku má pouze oznamovací povinnost a dohled podléhá domovskému i hostitelskému státu. Pokud zde však chce zřídit pobočku, jako organizační složku, banka mimo EU musí také získat bankovní licenci a navíc vyjádření bankovního dohledu domovské země.*¹⁰⁶

Právní úprava činností obchodních bank

Po získání bankovní licence musí banka dodržovat celou řadu pravidel a omezení. Mezi nejzákladnější patří:

- a) kapitálová přiměřenost - stanovuje, kolik kapitálu si musíme udržet vzhledem ke struktuře rizikových obchodů, které banka provádí,
- b) úvěrová angažovanost - stanovuje maximální limit objemů poskytnutých úvěrů ve vztahu ke klientům či jiným subjektům,
- c) zachování likvidity - tedy zachování schopnosti dostát svým závazkům v určitém momentu,
- d) povinné minimální rezervy- stanovují povinnost udržovat u centrální banky povinně stanovený vklad,
- d) pojištění vkladů- stanovení povinností v případě „krachu“ banky vyplatit vklady klientů.

Jsou stanovená další pravidla pro zajištění bank pro případy, aby nedocházelo k nesolventnosti banky.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ Česká národní banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/postaveni_dohledu/uverove_instituce/licencovani.html

¹⁰⁶ REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2.vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 19, Vstup do bankovníctví, str. 372

¹⁰⁷ REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 2.vyd., Praha: Management Press, 2011, kapitola 19, Vstup do bankovníctví, str. 372

Záchrana od ČNB

V neposlední řadě funguje ČNB jako věřitel v poslední instanci. V případě insolventnosti poskytuje nezbytnou finanční pomoc. Dle mého názoru zde může docházet k diskriminaci malých bank oproti větším bankám. Důvodem je, že v případě „krachu“ velké banky by mohla být narušena ekonomika celého bankovního systému. V zájmu ČNB je podpořit krachující banku a nenechat jí padnout z důvodu stability bankovního systému.

6.3 Bankovní dohled ČNB

Jde o činnost, kdy dochází k dohledu nad stanovenými pravidly, na dodržování právních předpisů, zabezpečení stability systému a kontrolou dalších činností. Dohled vykonává od 1. 4. 2006 místo Komise pro cenné papíry, Úřadu státního dozoru a Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami ČNB za součinnosti nově vzniklého Výboru pro finanční trh, který slouží jako poradní orgán v oblasti dohledu pro finanční trh.

6.3.1 Metody bankovního dohledu

Jde tedy o dva přístupy a to:

a) Dohled na dálku – tato metoda je založena na monitoringu dostupných informací a to z veřejných databází, informacích poskytnutých přímo od banky nebo z auditorských zpráv. Tyto informace jsou analyzovány a vyhodnocovány a na základě jejich výsledku je přijímán další monitoring.

b) Dohled na místě- tato metoda je založena na posuzování jednotlivých rizik v bance

Subjekty podléhající dohledu

Informaci o tom, kdo je subjektem, nad kterým ČNB provádí dohled, nám poskytuje taxativní výčet zákona o ČNB následovně:

„ Česká národní banka vykonává dohled nad:

a) bankami, pobočkami zahraničních bank, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pobočkami zahraničních institucí elektronických peněz, vydavateli elektronických peněz malého rozsahu, platebními institucemi, poskytovateli platebních služeb malého rozsahu a nad bezpečným fungováním bankovního systému,

b) obchodníky s cennými papíry, emitenty cenných papírů, centrálním depozitářem, jinými osobami vedoucími evidenci investičních nástrojů, investičními společnostmi, investičními fondy, provozovateli vypořádacích systémů, organizátory trhu s investičními nástroji a dalšími osobami, o nichž tak stanoví zvláštní právní předpisy upravující oblast podnikání na kapitálovém trhu,

c) pojišťovnami, zajišťovnami, penzijními fondy a dalšími osobami působícími v oblasti pojišťovnictví a penzijního připojištění podle zákonů upravujících pojišťovnictví, činnost pojišťovacích zprostředkovatelů a penzijní připojištění^{9c}),

d) zpracovateli tuzemských bankovek a tuzemských mincí podle zákona upravujícího oběh bankovek a mincí, bezpečným, spolehlivým a efektivním fungováním platebních systémů podle zákona upravujícího platební styk^{9d}),

e) činností jiných osob, které mají povolení nebo registraci podle zvláštních právních předpisů^{9e}).¹⁰⁸

Typy dohledů:

a) dohled na individuálním základě – ten je založen na jednotlivých bankách,

b) dohled konsolidovaný – banka v ČR se účastní i dalšími aktivitami ve finančních skupinách jako jsou například investiční společnosti, faktoringové a forfaitingové společnosti, jejichž cílem je eliminovat rizika vyplývající z účasti v těchto skupinách (bankovní skupiny, finanční i nefinanční instituce),

c) dohled doplňkový – jde o dohled v případě účasti v tzv. finančních konglomerátech, kde se dohled soustředí především na § 19a) zákona o finančních konglomerátech č. 377/2005 Sb. následovně:

„Osoby ve finančním konglomerátu jsou povinny provádět svou činnost obezřetně tak, aby svým jednáním nebo v jeho důsledku

a) neohrozily bezpečnost a stabilitu regulované osoby ve finančním konglomerátu nebo splnění jejich závazků vůči klientům,

b) nezpůsobily porušení právních předpisů upravujících provozování jí povolené činnosti regulovanou osobou ve finančním konglomerátu, nebo

---

¹⁰⁸ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, § 44 odst. 1

c) nezpůsobily porušení doplňkových pravidel obezřetného podnikání podle tohoto zákona regulovanou osobou ve finančním konglomerátu. Osoby ve finančním konglomerátu zejména nesmí jednat způsobem, v jehož důsledku by regulované osobě ve finančním konglomerátu vznikl závazek k plnění, jež není úměrné poskytované protihodnotě či zajištění, nebo k jinému hospodářsky neodůvodněnému plnění.“¹⁰⁹

Dohledy jsou prováděny v následujících oblastech

a)dohled nad směnárny

Ten se uskutečňuje především z toho důvodu, že provozovatelé směnářské činnosti patří v posledních letech k rizikovým subjektům. Může zde docházet k trestné činnosti prostřednictvím přelévání finančních prostředků. Úkolem ČNB je dohlížet na směnářskou činnost, která je upravena devizovým zákonem č. 219/1995 Sb. a to hlavně při uveřejňování kursů a jiného dodržování právních předpisů. Od 28. 2. 2010 může směnářskou činnost vykonávat PO nebo FO, která má registraci ČNB, ostatní koncese zanikají.

b)dohled nad platebními institucemi a institucemi elektronických peněz

Úkolem ČNB je dohlížet na poskytovatele platebních služeb a vydavatele elektronických peněz, jejichž činnost je upravena zákonem o platebním styku č. 284/2009 Sb. Tento dohled vychází z potřeby zajištění finanční stability v ekonomice ČR, která nemůže být zajištěna jen tržními mechanismy. Orgány poskytovatelů peněžních služeb a vydavatelů elektronických peněz nesou odpovědnost za fungování kontrolních mechanismů uvnitř a zároveň za řízení rizik. Vzniká zde potřeba regulace nad stanovenými pravidly. Dohled není zaměřen jenom na dodržování právních předpisů, vyhlášek a opatření vydávaných ČNB, ale i na rozhodování o žádostech o povolení činnosti či registrace.

---

¹⁰⁹ Zákon č. 377/2005 Sb., o finančních konglomerátech, ve znění pozdějších předpisů § 19a

c) dohled nad pojišťovny a zajišťovny

K dalším stabilizačním prvkům celé ekonomiky patří dohled nad činností pojišťoven, zajišťoven a dalších pojišťovacích zprostředkovatelů včetně likvidátorů. Právní úprava je zakotvena v zákoně o pojišťovnictví č. 277/2009 Sb. a v zákoně o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech č. 38/2004 Sb. Orgány pojišťoven a zajišťoven nesou odpovědnost za fungování kontrolních mechanismů uvnitř a zároveň za řízení rizik. ČNB pak vykonává následný dohled nad regulovanými pravidly. Dohled není zaměřen jenom na dodržování právních předpisů, vyhlášek a opatření vydávaných ČNB, ale i na rozhodování o registraci, licenci či povoleních.

d) dohled nad úvěrovými institucemi

Tento dohled se zaměřuje na banky a družstva, kdy právní úprava bank je obsažena v zákoně o bankách a právní úprava družstev je upravená zákonem o spořitelních a úvěrních družstev č. 87/1995 Sb. Tímto dohledem je především zajišťována finanční stabilita, i když z hlediska družstevních záložen je tento vliv mnohem menší než z hlediska bank. Orgány bank a družstevních záložen nesou odpovědnost za fungování kontrolních mechanismů uvnitř a zároveň za řízení rizik. ČNB pak vykonává následný dohled nad regulovanými pravidly. Dohled není zaměřen jenom na dodržování právních předpisů, vyhlášek, opatření vydávaných ČNB, ale i na rozhodování o registraci, licenci či povoleních. V těchto případech hovoříme o bankovní regulaci, jak bylo popsáno výše.

e) regulace a dohled nad kapitálovým trhem

Dalším ze stabilizačních prvků celé ekonomiky je fungování kapitálového trhu, kde se dostává ochraně investorů a emitentů investičních nástrojů ČNB v podobě regulace kapitálového trhu a jeho rozvoji. Právní úprava je vyjádřena v zákoně č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, na jehož základě se provádí dohled nad stanovenými pravidly, dále se rozhoduje o licencích, povoleních a registracích. Dohled nad kapitálovým trhem je také prováděn zákon č. 89/2004 Sb. o kolektivním investování, kde jsou kontrolními mechanismy svěřeny do rukou depozitáře fondu kolektivního investování, jehož činnost však také podléhá dohledu ČNB.

f) dohled nad penzijními fondy

Tento dohled také patří ke stabilizačním prvkům celé ekonomiky v podobě systému důchodového pojištění. Zde je dohled prováděn také na základě dohledu nad kapitálovým trhem a zároveň kontrolní pravomoci má depozitář. Právní úprava vychází ze zákona o penzijní připojištění č. 42/1994 Sb., dále ze zákona o důchodovém spoření č. 426/2011 Sb. a ze zákona o doplňkovém penzijním spoření č. 427/2011 Sb. Na dohledu se také podílí Ministerstvo financí a to do 1. 1. 2013 a jenom v oblasti poskytování a vracení státního příspěvku.¹¹⁰

6.4 Opatření k nápravě

Opatření se, kterými centrální banka pracuje, mají různý stupeň intenzity. Nejmírnější nápravou je navržení centrální banky, aby byla sjednána náprava ve stanovené lhůtě. Centrální banka může dále uložit pokutu až do výše 50 mil. Kč, nařídít audit, uvalit nucenou správu, zakázat provádění obchodních operací s omezeným okruhem osob, vyměnit zaměstnance nebo členy dozorčí rady, určit přísnější pravidla likvidity, omezit distribuční síť a jiné. Jako předstupeň nejučinnější sankce může změnit nebo omezit činnosti dovolené v bankovní licenci.

Z výše uvedeného vyplývá, že ČNB disponuje celou řadou opatření k nápravě zjištěné bankovním dohledem. Nejtvrďší sankcí, ke které má také oprávnění je odnětí bankovní licence za stanovených podmínek zákonem o bankách.

6.5 Neformální dohled

Ten je prováděn samotnými bankami uvnitř jednotlivých institucí a je poměrně tvrdý, účelný a efektivní. V roce 1990 byla založena Bankovní asociace. Jedná se o sdružení PO podnikajících v oblasti peněžnictví a v současné době sdružuje 33 bank. Je členem Evropské bankovní federace a Evropské rady pro platby. Podílí se na harmonizaci

---

¹¹⁰ Česká národní banka: Dohled [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: www.cnb.cz – text upraven

legislativy se stavem EU, vytváření standardů v oblasti bankovníctví, etiky a školení pracovníků a také úspěšně provádí prevenci v oblasti bankovníctví a finanční legislativy.

Dalším neformálním dohledem je bankovní ombudsman. Tato instituce vznikla v roce 1983 ve Velké Británii a stala se nezávislou institucí na bankách a její okruh pravomocí je legislativně vymezen. Zabývá se nejen stížnostmi na banky, ale i také na všechny další finanční instituce. V ČR existuje tato instituce, ale rozhodnutí bankovního ombudsmana není právně závazné a je pouze respektováno. V současné době mají bankovního ombudsmana například Komerční banka od roku 2004, Česká spořitelna od roku 2001. Rozdíl mezi nimi především spočívá v jejich rozhodovacích možnostech. V případě Komerční banky, jde zcela o nezávislý orgán, nejde o zaměstnance banky, jde o tzv. třetí instanci a řeší hlavně spory mezi klienty a bankou. V případě České spořitelny, jde o zaměstnance banky, jejichž hlavním cílem je především péče o klienty a o poskytované služby. Společným cílem těchto institucí je především zlepšit kvalitu v bankovním sektoru. Každá banka by měla dodržovat závazný Kodex bankovní etiky, u nás tedy Etický kodex a Kodex s pravidly chování bank vůči zákazníkovi a tyto kodexy mít zapracované do vnitřních předpisů.

Jejich jednání je celkově rychle a neformální. V praxi jsem si sama vyzkoušela obrátit se na ombudsmana Komerční banky. Jednání bylo poměrně rychlé, s určitými náznaky formálnosti, ale zásadní problém byl s vymezením pravomoci bankovního ombudsmana. Osobně se domnívám, že je dobře, že se můžeme obracet na tuto instituci, vzbuzuje to také důvěryhodnost banky jako takové, ale právě tím že není právně přesně vymezena jeho pravomoc. Může se stát, že se ombudsman naší stížnosti nebude zabývat, i když se třeba domnívám, že daná stížnost je oprávněná a spadá do jeho kompetencí. Také převládá názor, že by funkce bankovního ombudsmana měla být svěřena Bankovní asociaci.¹¹¹

---

¹¹¹ Bankovní asociace [online]. 2012 [cit. 2012-06-28]. Dostupné z: www.czech-ba.cz

6.6 Bankovní regulace ano či ne?

Na jedné straně jsou zastánci teorie a praxe svědčící ve prospěch bankovní regulace a naopak jsou zastánci liberálnější bankovní regulace. Argumentem pro je především nutnost regulace v současných ekonomicko-politických podmínkách, jelikož banky plní poněkud specifické činnosti. Banky pracují s hotovostním i bezhotovostním oběživem svých klientů, kteří jim tyto finanční prostředky svěřili na základě důvěry. Dalším argumentem pro je také to, že kdyby banky nebyly regulovány a nepodléhaly dohledu, mohlo by docházet k obcházení stanovených pravidel, nekalým praktikám a celkově k zasahování do bankovního systému prostřednictvím negativních dopadů.

Zastánci liberálnější regulace bankovního sektoru zase argumentují tím, že i banky jsou podnikatelské subjekty. Jejich cílem je maximalizovat zisk a snaha chovat se tržně a konkurovat si navzájem. V tržním hospodářství totiž existuje strana nabídky a poptávky, nikoliv regulátor. Osobně se přikláním k tomu názoru, že bankovní regulace je nezbytná pro fungování bankovního systému, což také v poslední době dokazuje snaha o stanovení přísnějších pravidel v bankovní regulaci například prostřednictvím smlouvy Basel I- III. Nejaktuálnější je implementace Basel III, která stanoví přísnější podmínky pro kapitálovou přiměřenost a prvky řízení a zavádí nové ukazatele likvidity a to v podobě vysokého objemu kvalitních aktiv a čistého stabilního financování. Další regulace je také chystána Evropskou komisí a Evropským orgánem pro bankovníctví, jehož regulace bude mnohem rozsáhlejší než Basel I – III. Z výše uvedeného vyplývá potřeba regulovat banky a také snaha o jednotnou bankovní regulaci v Evropě.

7 Zastupování státu v mezinárodních finančních institucích

ČNB je považována za nejdůležitější orgán, který provádí měnovou politiku. Je tedy nezbytné, aby v těchto otázkách zastupovala stát v mezinárodním měřítku.

Rovněž zákon o ČNB zakotvil postavení ČNB jako zástupce státu v mezinárodních institucích následovně:

„Česká národní banka při plnění svých úkolů spolupracuje s ústředními bankami jiných států, orgány dohledu nad finančními trhy jiných států a s mezinárodními finančními organizacemi a mezinárodními organizacemi zabývajícími se dohledem nad bankami, institucemi elektronických peněz a finančními trhy.“¹¹²

Vstup do EU znamenal pro ČNB také zároveň účast v nejvýznamnějším orgánu pro měnovou politiku ESCB. O této instituci je pojednáno blíže 2.2 ESCB. Podstatou zůstává, že guvernér ČNB se účastní zasedání generální rady a zástupci ČNB pracují ve výborech ESCB. ČNB se také účastní jako zástupce v jiných mezinárodních měnových institucích.

Zahraniční měnové instituce:

a) Mezinárodní měnový fond

Jde o organizaci, která společně se Světovou bankou vznikla již v roce 1944 v USA a v průběhu dalších desetiletí přestála potřebu svojí existenci. Její úloha posílila po roce 1973, kdy došlo k tzv. ropným šokům, a státy se obracely na MMF s žádostmi o finanční pomoc. Jde o konzultační, poradní a dozorový orgán, který se snaží podporovat mezinárodní spolupráci, devizou stabilitu, rozvíjet mezinárodní obchod a poskytovat půjčky zemím, které vyčerpaly své měnové rezervy. ČNB se nejen účastní zasedání Sboru guvernérů, ale i také jako další země ve své platební bilanci vykazuje vztahy s MMF v následujících oblastech: členský vklad a jeho splacení, rezervní pozici, poskytnuté půjčky MMF a prostředky banky v SDR. ČNB za spolupráce s MMF

---

¹¹² Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, § 2 odst. 3

vychovala odborníky, kteří jsou vysíláni na mise, do třetích zemí. V současné době, ČNB přislíbila půjčku MMF ve výši 1,5 miliard euro v případě zaručení se státu za možné ztráty na záchranu eurozóny.

b) Světová banka

Je organizací, která vznikla v roce 1944 a jejím hlavní úkolem je poskytovat finanční a technickou pomoc středně bohatým zemím v rámci SB pomocí Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj. Dále pomáhá nejchudším zemím světa prostřednictvím Mezinárodní asociace pro rozvoj. ČNB se účastní mezinárodních jednání guvernérů centrálních bank.

c) Banka pro mezinárodní platby

Jedná se o mezinárodní organizaci, která v současné době slouží jako banka bank (tedy centrálních bank) pro podporu a rozvoj měnové i finanční spolupráce. Je zúčtovacím centrem a provádí bankovní dohled. Například stanovuje pravidla obezřetného podnikání. ČNB se účastní zasedání guvernérů centrálních bank.

d) Rada pro systémová rizika a Evropský systém finančního dohledu

Jde o organizace, které vznikaly současně s potřebou rozvoje a změny v roce 2011. ČNB se účastní zasedání Generální rady, a také odborníci ČNB zasedají v poradních orgánech.¹¹³

Všeobecně lze shrnout, že ČNB se účastní zasedání v mezinárodních měnových institucích, jako jsou například výše uvedené a dále Rada ECOFIN, Hospodářský a finanční výbor, Evropská banka pro obnovu a rozvoj a další. Tato zasedání se především týkají mezinárodních finančních a měnových problémů.

ČNB je hráčem v mezinárodním poli působnosti při zastupování státu v mezinárodních měnových institucích. Pokud se na jednání v mezinárodních finančních institucích

---

¹¹³ Viz. blíže REVENDA, Z. Centrální bankovníctví, 1.vyd., Praha: Management Press, 2001, kapitola 10, Reprezentace státu v měnové oblasti, str. 158

setkají guvernér či zástupce ČNB a zástupce Ministerstva financí v rámci neformálních dohod spolu spolupracují a snaží se zastupovat stát jako celek a neupřednostňovat svoje vlastní zájmy. Domnívám se, že by v tomto případě mohla být zavedena právní úprava, která by stanovila společný postup pro jednání v těchto institucích.

8 Statistická činnost ČNB

ČNB je považována za jednu z mála institucí v ČR, která se zabývá sběrem a zpracováním dat v oblasti měnové, finanční a bankovní statistiky. Slovo statistika je latinského původu „status“ což znamená stav. V dnešní době se statistika stala vysoce propracovanou vědeckou naukou, kde je jejím všeobecným úkolem, zjištění přesných dat a faktů, které dále slouží jako podklad při rozhodovacích situacích. K čemu slouží statistická činnost ČNB? Jejím hlavním úkolem je nashromáždit data a informace v následujících oblastech. Jde o inflaci, respektive o inflační cíle, statistiku finančních trhů, vládní statistiku, statistiku finanční a měnovou a statistiku zabývající se platební bilancí.

8.1 Inflace

Jedním z pojmů, kterému se ČNB věnuje, ve svých statistikách je inflace. Proč se ČNB věnuje právě této problematice? Vychází z toho, že: „*hlavním cílem činnosti České národní banky je péče o cenovou stabilitu.*“¹¹⁴ Většina centrálních bank a také i ČNB se zabývá otázkou měnové politiky s tím, že se snaží cenovou stabilitu udržet právě pomocí cílování inflace, a proto je nezbytné mít informace o inflaci.

Inflaci jako takové se věnuje ČSÚ, který shromažďuje data a měří inflaci.

První věc, která mě zajímá je co je inflace?

Existuje celá řada definic, zdůrazním pouze jednu z nich. „*Obecně inflace znamená všeobecný růst cenové hladiny v čase. Statistické vyjadřování inflace vychází z měření čistých cenových změn pomocí indexů spotřebitelských cen. Cenové indexy poměří úroveň cen vybraného koše reprezentativních výrobků a služeb (cca 700) ve dvou srovnávaných obdobích, přičemž váha (resp. význam), která je jednotlivým cenovým*

---

¹¹⁴ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, § 2 odst. 1

reprezentantům ve spotřebním koši přisouzena, odpovídá podílu daného druhu spotřeby, který zastupují, na celkové spotřebě domácností.“¹¹⁵

Míra inflace je: „ míra změny cenové hladiny (měřené indexem spotřebitelských cen a měří se takto.“¹¹⁶

$$\text{„Míra inflace (rok } t) = \frac{\text{cenová hladina (rok } t) - \text{cenová hladina (rok } t-1)}{\text{cenová hladina (rok } t-1)} \times 100$$

Při výpočtu míry inflace se využívá spotřebitelských indexů, kde jsou uváděna různá čísla, je nutné si vymežit jasně časové období pro určení spotřebitelských indexů. Nejčastěji se používají čtyři míry inflace:

1. „Míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen.
2. Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku.
3. Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci.
4. Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období (rok 2005=100.)“¹¹⁸

Tyto údaje jsou publikovány v tzv. systému **ARAD**. Tento systém je součástí ČNB a jejího informačního systému a je veřejně dostupný. Jsou zde data ČNB, ale i se souhlasem ČSÚ publikované údaje, které jsou předem vybrané.

ČNB využívá výsledků sběru dat a informací pro cílování inflace

---

¹¹⁵ Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace#1

¹¹⁶ SAMUELSON, P.A. a NORDHAUS, W.D., 18.vyd., Ekonomie, Praha: NS Svoboda, 2008, kapitola 14, Inflace, str. 306

¹¹⁷ SAMUELSON, P.A. a NORDHAUS, W.D., 18.vyd., Ekonomie, Praha: NS Svoboda, 2008, kapitola 14, Inflace , str. 306

¹¹⁸ Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace#2

8.1.1 Inflační cíle

Měnová politika je uskutečňována ve 4 základních režimech a to:

a) Režim s implicitní nominální hodnotou

V tomto režimu je cílovaná veličina stanovena přímo centrální bankou aniž by byla jakkoliv veřejně vyhlášena. Tento režim je založen na vysoké důvěryhodnosti centrální banky při určování veličiny.

b) cílování měnové zásoby

V tomto režimu se cílování zaměřuje na peněžní agregát měnové zásoby. Z dnešního pohledu je však velmi náročné vybrat vhodný agregát, který je výhledově stabilní a u kterého nedochází ke změně peněžní nabídky.

c) cílování měnového kurzu

Cílem je upravit úrokové sazby a přímé devizové intervence tak, aby byla zajištěna stabilita měnového kurzu vůči měně k tzv. kotevní zemi a z této země se tak pokusit importovat cenovou stabilitu. Toto cílování je také velmi náročné, protože je nutné mít zajištěné devizové rezervy, udržet konkurenceschopnost a celkovou důvěryhodnost země vůči tzv. kotevní zemi. Navíc zde dochází ke značnému omezení vlastní autonomie měnové politiky.

d) cílená inflace

Je posledním ze základních režimů. Zde centrální banka ve střednědobém horizontu zveřejní inflační cíle, které se bude snažit dodržet formováním inflačního očekávání. V tomto režimu je i ČR od roku 1998, kdy byl tento režim zaveden, aby ČNB mohla zajišťovat cenovou stabilitu jak je jejím hlavním úkolem.¹¹⁹

---

¹¹⁹ JÍLEK, J. Peníze a měnová politika, 1. vyd., Praha: Grada, 2004, kapitola 3, Měnová politika, str. 454

Hlavní atributy inflačních cílů jsou:

- střednědobost,
- veřejné vyhlášení,
- práce s prognózami o vývoji inflace.

ČNB zpracuje makroekonomickou prognózu odborníky, kteří hodnotí budoucí vývoj ČNB i celé ekonomiky ČR.

Tato makroekonomická prognóza zahrnuje následující části:

-prognóza vývoje úrokových sazeb v krátkodobém horizontu, kde je stanovena trajektorie úrokových sazeb od kterých se s příchodem nových informací členové Bankovní rady ČNB ve skutečnosti mohou odchýlit,

-vývoj domácí ekonomiky v hospodářském cyklu, kde je do této diskuze zahrnuta i Bankovní rada ČNB v tzv. Schůzce k počátečním podmínkám,

-dalším bodem prognózy je očekávány zahraniční vývoj, kde se využívá publikace Consensus Forecasts,

-vedle střednědobé prognózy se vytváří i krátkodobá prognóza, týkající se nejbližšího ekonomického vývoje a ta je potom vkládána do střednědobého predikčního modelu.

V závěrečné fázi prochází expertíza řadou úprav v souvislosti s nejpravděpodobnějším budoucím ekonomickým vývojem, řeší se zde i určitá rizika v případě jiného očekávaného vývoje. Bankovní rada ČNB na tzv. Schůzce k alternativním scénářům projednává alternativní scénáře makroekonomické prognózy. Tyto prognózy jsou stanoveny ve Zprávě o inflaci, která se projednává na zasedání Bankovní rady ČNB do 8 dnů od zveřejnění. Jakmile je tato prognóza vyhodnocena, Bankovní rada ČNB hlasuje o efektivnějším použití měnových nástrojů a právě těmito nástroji se banka snaží změnit inflační či deflacionární tlaky k udržení inflačních cílů. V některých případech dochází ke vzniku tzv. výjimky z plnění inflačních cílů – což znamená, že na straně nabídky dojde k mimořádnému šoku, který odchýlí ČNB od plnění inflačních cílů a banka na tyto změny nereaguje. ČNB při plánování inflačních cílů vychází z dat ČSÚ.

8.2 Statistika finančních účtů

Finanční účet nám představuje celek finančních vztahů v rámci celé ekonomiky ČR i vůči zahraničním vztahům. Hodnotí se finanční nástroje a ekonomické sektory. Podstatou je monitorování rozvahy finančních účtů, tedy přesné zaznamenávání jakékoliv změny uzavřených stavů těchto účtů tj. účet přecenění, účet ostatních změn objemu aktiv a účet finančních transakcí. Zájem je soustředěn na sledování fungování finančního systému, a tak zjistit kdo by mohl být hlavním aktérem v oblasti investování finančních prostředků.

Finanční účty se sestavují čtvrtletně nebo ročně a odpovědnost za jejich sestavení má ČNB a ČSÚ mezi nimiž dochází k vzájemné spolupráci ohledně výměny a sdílení dat.

„Cílovým stavem by měla být situace, kdy součet čtyř čtvrtletních tokových účtů bude roven ročním tokovým účtům a rozvaha za čtvrté čtvrtletí bude rovna rozvaze z ročních finančních účtů.“¹²⁰

ECB zřídila tzv. EAA systém, který zachycuje ekonomické procesy v rámci eurozóny včetně finančních a nefinančních účtů.

Metodika

Pro sestavování finančních účtů v zemích EU je vytvořena metodika pojmenována ESA95, která má obecnou povahu, a tak připouští vícero možností při zachycování finančních transakcích. ČNB se od této metodiky odchýlila a vytvořila svojí vlastní, mnohem propracovanější. V roce 2014 má být uvedena v život metodika pod názvem ESA2010, která reaguje na změny v ekonomice za posledních 15 let. Hlavní změnou je zvýšení počtu sledovaných finančních instrumentů. Při sestavování finančních účtů se využívá dalších dílčích statistik a dochází ke vzájemnému využívání všech zdrojů.

---

¹²⁰ Česká národní banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/stat_fin_uctu/

8.3 Vládní finanční statistika

Jde o statistický systém představující aktivity vládního sektoru zejména výdajů, příjmů a veřejného dluhu. Tyto statistiky jsou zasílány do ECB, aby se dala porovnávat připravenost ČR na vstup do eurozóny. Cílem je zjišťovat, jak plníme maastrichtská konvergenční kritéria v oblasti veřejného dluhu. ČSÚ nese hlavní odpovědnost při vytváření této statistiky za spolupráce Ministerstva financí a ČNB. Metodika je rovněž upravena manuálem pod názvem ESA85 o vládním deficitu a dluhu.

8.4 Měnová a finanční statistika

Úkolem ČNB je vytvoření souboru, který je určen pro ESCB a monitorování měnové politiky a finanční stability. Monitorují se pouze některé nástroje úrokových sazeb nebo míry bilancí finančních institucí.

Hlavní produkty měnové a finanční statistiky jsou:

- a) peněžní agregáty – jde o finanční prostředky, které se mezi sebou rozlišují především značnou mírou likvidity a jsou značeny písmenem M1 až M5, zahrnují tedy hotovostní oběživo jako základ a pokračují termínovanými vklady, dále repo operacemi, krátkodobými cennými papíry a končící ostatními cennými papíry v domácí měně,¹²¹
- b) konsolidovaná rozvaha finančních trhů – zahrnuje stavy a toky měnových finančních institucí,
- c) sektorová data – zahrnují úvěry, vklady, peněžní agregáty a rozvahu ČNB,
- d) bankovní statistika - zahrnuje bilanci obchodních bank, úvěry, vklady a cenné papíry
- e) statistika fondů peněžního trhu - zahrnuje rozvahu, tedy aktiva i pasiva měnových finančních institucí v ČR a fondů peněžních trhů,

---

¹²¹ JÍLEK, J. Peníze a měnová politika, 1.vyd., Praha: Grada, 2004, kapitola 1, Definice peněz, str. 26

- f) statistika úrokových sazeb měnových finančních institucí- zahrnuje úrokové sazby a objemy úroků,
- g) statistika fondů kolektivního investování- zahrnuje stavy a toky fondů,
- h) statistika zprostředkovatelů financování aktiv - zahrnuje zprostředkovatele, faktoringové a forfaitingové společnosti a společnosti finančního leasingu,
- ch) dlouhodobé úrokové sazby pro konvergenční kritérium- zahrnují výnos desetiletého státního dluhopisu,
- i) statistika emitovaných cenných papírů- zahrnuje krátkodobé a dlouhodobé cenné papíry,
- j) zadluženost domácností - zahrnuje zadluženost domácností celkem, zadluženost vůči bankám a vůči ostatním finančním institucím,
- k) statistika klasifikovaných úvěrů - zahrnuje klientské úvěry,
- l) statistika koncentrace trhu – zahrnuje obchodí banky, spotřebitelské úvěry, fondy kolektivního investování a životní pojišťovny a penzijní fondy.¹²²

8.5 Statistika platební bilance

Jde o souhrn statistických údajů týkající se veškerých ekonomických transakcí ČR se zahraničím za určitý čas, která je vyjádřena v Kč, USD a EUR a zveřejňuje se měsíčně či čtvrtletně. Platební bilance zahrnuje běžný, kapitálový a finanční účet a devizové rezervy.

Platební bilance zahrnuje dále přehledy o:

- a) investiční pozice v Kč, USD a EUR,
- b) zahraniční zadluženost, která se rozděluje dle dlužníků a věřitelů a v druhém případě dle instrumentů a to v mil. Kč, USD a EUR,
- c) dluhová služba ČR dlouhodobé zadluženosti,

---

¹²² Česká národní banka: Statistická činnost [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz> –text upraven

- d)devizové rezervy – ty zahrnují příliv a odliv deviz,
- e)přímé zahraniční investice – ty zahrnují příliv investic, které jsou zveřejňovány buďto čtvrtletně nebo ročně, ČNB má povinnost předkládat přehled o tocích a stavech přímých zahraničních investic EU a to 21 měsíců po skončení sledovaného období. ČNB tak činní a má 6 měsíců k dobru,
- f)devizové kurzy – zahrnující metody výpočtu kurzu koruny a výpočtu průměrného kurzu koruny,
- g) REER a NEER.

8.5.1 Zdroje informací pro tvorbu platební bilance

Dle databáze časových řad ARAD získává ČNB pro sestavování platební bilance informace z následujících zdrojů:

- a)statistické výkazy a přehledy
  - hlavním zdrojem jsou výkazy poskytnuté ČSÚ tj. statistika zahraničního obchodu a statistika o zahraničním obchodu se službami
  - další informace poskytují banky a nebankovní subjekty v podobě výkazů např. výkazy o vybraných devizových platbách, výkazy o zahraničních aktivech a pasivech,
- b)roční statistické výkazy z přímých investic,
- c)dle devizového zákona č. 219/1995 Sb. vzniká povinnost pro nebankovní subjekty poskytovat informace o konkrétních operacích finančního trhu např. operace s cennými papíry, finanční úvěry,
- d)doplňkové informace od obchodních bank,
- e)informace poskytnuté ČSÚ, Ministerstev práce a sociálních věcí a financí ČR, Burzy cenných papírů Praha, které jsou někdy poskytovány pravidelně a jindy pouze na vyžádání,
- f)informace získané z mediálních zdrojů,

g) v neposlední řadě jde o informace, které propočítává sama ČNB.¹²³

Pro prostudování této činnosti jako jedné z funkcí ČNB jsem dopěla k názoru, že ČNB při sběru a shromažďování dat využívá zdroje ČSÚ. Její vlastní statistická činnost je minimální. Sama se omezuje pouze na finální zpracování výsledků. Jistě s mnohem vyšším rozpočtem než má ČSÚ. Na druhou stranu ČNB zpracovává statistické údaje, které jsou potřebné pro její určitou činnost. Navíc žádná jiná instituce tyto údaje nezbytně nepotřebuje

---

¹²³ Česká národní banka: Platební bilance [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/docs/ARADY/MET_LIST/bop_cs.pdf

Závěr

Cílem diplomové práce bylo analyzovat fungování centrálních bank, jejich základních principů a činností v obecné rovině. Abychom pochopili smysl centrálních bank, bylo nutné představit historický nástin jejich vývoje, vzniku a systému fungování.

Dále jsem se zabývala fungováním centrálního bankovníctví v EU, především ESCB a ECB, jejichž činnost zasahuje i do centrálního bankovníctví v ČR. Pokusila jsem se i o nástin možného přijetí společné měny v EU, a jak se připravujeme na přijetí této měny v ČR. I když přes veškeré náznaky je patrné, že v nejbližších letech k přijetí eura nedojde. Budu-li velmi skeptická, tak k přijetí eura nemusí dojít vůbec vzhledem k současné situaci v eurozóně.

V další kapitole jsem se věnovala vzniku, hlavním cílům, postavení ČNB a ústavním nálezům souvisejícím s tímto tématem. Dospěla jsem k následujícímu závěru. ČNB je mimořádným orgánem v oblasti právní, ekonomické a politické. Legislativní základna je považována za jednu z nejstabilnějších s poměrně dostatečnou moderní právní úpravou ústavní i zákonnou, i když by bezpochyby bylo vhodné provést určité novelizace. Právě s touto problematikou úzce souvisí ústavní nálezy zabývající se otázkami hlavního cíle, jmenováním a odvoláváním členů Bankovní rady ČNB, které vzbudilo zájem všech složek státu, a mimo jiné i odborné veřejnosti.

Také jsem se zabývala otázkou nezávislosti ČNB, která je považována za relativně nezávislý orgán, jak z hlediska ekonomického, tak z hlediska politického. Tuto nezávislost musíme dovozovat ze zákonné i ústavní úpravy, protože není nikde konkrétně specifikována. Zůstává otázkou, do jaké míry je nezávislost viditelná v reálném chodu centrálních bank. Z jiného úhlu totiž pohlížím na centrální banku, jako banku, která i když to není na první pohled zřejmé, spolupracuje s vládou. Do jisté míry dělá to, co požaduje vláda. Její neodpovědnost vůči nikomu mi připadá, že je v demokratickém státě nepřijatelná. Domnívám se, že není možné hovořit o absolutní nezávislosti, jelikož vždy bude existovat nějaký faktor, který bude mít vliv na nezávislost centrální banky. Zdárným příkladem může do budoucnosti být vstup ČR tedy konkrétně ČNB do eurozóny. Zde se budeme muset vzdát své měnové politiky ve prospěch ECB.

V další kapitole je shrnuta problematika funkcí ČNB, a to především nástrojů měnové politiky, která krátkodobě ovlivňuje HDP a zaměstnanost. Zatímco hlavní cíl ČNB tedy péče o cenovou stabilitu ovlivňuje měnovou politiku dlouhodobě. V této kapitole se podrobněji zabývám emisí hotovostní oběživa, konkrétně problematiky související s výměnou českých i cizích bankovek, v důsledku jejich poškození. Domnívám se, že v případě výměny poškozené cizí měny, je zde ponechán prostor pro novou právní úpravu.

Jednou z činností, kterou centrální banka provádí je bankovní regulace a dohled. Bankovní regulace a dohled je považován za velmi citlivou otázku, jelikož zasahuje do aktivní činnosti bank. V posledních letech se zpřísňují podmínky regulace a prosazuje se myšlenka jednotné evropské unifikace. Ta je plánována na nejbližší budoucnost, i když někteří zastánci volají po větší liberalizaci v této oblasti. Domnívám se že, snaha o liberálnější přístup v této oblasti není vhodná a bankovní regulace je nezbytná pro právní stabilitu tohoto sektoru.

Předposlední kapitola pouze naznačuje účast ČNB v mezinárodních finančních institucích, kde zdůrazňuji její postavení jako mezinárodního aktéra v oblasti globálního bankovníctví.

Poslední kapitola je zaměřena na statistickou činnost, která je velmi často opomíjena. Přesto je velmi významná, jelikož je využívána pro různá zpracování budoucího měnového vývoje. ČNB čerpá informace především od ČSÚ a samostatná statistická činnost je minimální.

Doufám, že se mi podařilo nastínit základní principy fungování centrálních bank jak v ČR, tak v EU a zdůraznit mimořádnou pozici ČNB jako ústavního orgánu v ČR ve všech oblastech.

Seznam zkratek

CERTIS	-	Czech Express Real Time Interbank Gross Settlement system
CP-		cenné papíry
ČNB	-	Česká národní banka
ČR	-	Česká republika
ČSÚ	-	Český statistický úřad
ECU	-	evropská měnová jednotka
ES	-	Evropské společenství
ECB	-	Evropská centrální banka
EK-		Evropská komise
EMI	-	Evropský měnový institut
EP	-	Evropský parlament
ESCB	-	Evropský systém centrálních bank
ESD	-	Evropský soudní dvůr
EU	-	Evropská unie
FO	-	fyzická osoba
HDP	-	hrubý domácí produkt
HMU-		hospodářská a měnová unie
MMF	-	Mezinárodní měnový fond
PRIBID	-	Prague Interbank Bid Rate
PRIBOR	-	Prague Interbank Offered Rate
PO	-	právnícká osoba
SBČS	-	Státní banka československá
SFEU	-	Smlouva o fungování Evropské unie
Ústava ČR	-	Ústava č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Zákon o ČNB	-	zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o bankách	-	zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů

Seznam literatury

DVOŘÁK, Petr. Bankovníctví pro bankéře a klienty, 3. přepracované a rozšířené vydání. Praha: Linde, 2005. 681 s. ISBN 80-7201-515-X.

FIALA, P., PITROVÁ, M. Evropská unie, 1. vydání, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-015-2.

JÍLEK, J. Peníze a měnová politika, 1. vydání, Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0769-1.

MARSH, D. The Euro- The politics of the new global currency, Yale University Press, 2009. ISBN 978-0300127300.

MEJSTRÍK, M., PEČENÁ, M., TEPLÝ, P. Základní principy bankovníctví, 1. vydání Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1500-4.

PAVLÍČEK, V., a kol., Ústavní právo a státověda- II.díl Ústavní právo České republiky, část. 1., 2.vyd., Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-694-5.

PAVLÍČEK, V., K ústavnímu postavení Bankovní rady ČNB, Parlamentní zpravodaj, 2001, č. 1.

POLOUČEK, S. a kol., Bankovníctví, 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2006. ISBN 80-7179-462-7.

REVENDA, Zbyněk. Centrální bankovníctví. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7.

REVENDA, Z., MAMDEL, M., KODERA, J., MUSÍLEK, P., DVOŘÁK, P., BRADA, J. Peněžní ekonomie a bankovníctví, 4. vydání, Praha: Management Press, 2005. ISBN 80-7201-515-X.

SAMUELSON, P.A. a NORDHAUS, W.D., 18. aktualizované vydání., Ekonomie, Praha: NS Svoboda, 2008. ISBN 80-205-0590-3.

TOMÁŠEK, M., Evropské měnové právo, 2. aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-940-5.

VENCOVSKÝ, F., JINDRA, Z., NOVOTNÝ, J., PŮLPÁN, K., DVOŘÁK, P. a kol. Dějiny bankovníctví v Českých zemích, 1. vydání, Praha: Bankovní institut, a.s., 1999. ISBN 80-7265-030-0.

Internetové zdroje

Bankovní asociace [online]. 2012 [cit. 2012-06-28]. Dostupné z: www.czech-ba.cz

Česká národní banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.../gev_2011_04.pdf

Česká národní banka: Finanční stabilita [online]. 2012 [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/

Česká národní banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/#pmr

Česká národní banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/platidla/bankovky/poskozene_bankovky/forma_poskozeni_opotrebeni/cela_bankovka_bez_okraje.html

Česká národní banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/platidla/bankovky/poskozene_bankovky/forma_poskozeni_opotrebeni/ohorela_bankovka.html

Česká národní banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/platidla/bankovky/poskozene_bankovky/forma_poskozeni_opotrebeni/necela_bankovka.html

Česká národní banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/postaveni_dohledu/uverove_instituce/licencovani.html

Česká národní banka: Dohled [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: www.cnb.cz – text upraven

Česká národní banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/stat_fin_uctu/

Česká národní banka: Statistická činnost [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz> –text upraven

Česká národní banka: Platební bilance [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/docs/ARADY/MET_LIST/bop_cs.pdf

Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace#1

Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z:
http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace#2
Evropská centrální banka: protokol o Statutu ESCB a ECB [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/cs_statute_2.pdf

Evropská centrální banka: Smlouva o fungování EU [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/fxac08115csc_002.pdf

Euroskop: Evropská centrální banka [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/82/sekce/evropska-centralni-banka/>

MARTINČÍK, David. Míra nezávislosti ČNB. [online]. 2012, [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://home.zcu.cz/~martinci/publikace_pdf/FKP06.pdf

Zákony [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-285>

Zavedení eura [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/narod_koord_skup_financ_sektor.html

Zavedení eura [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/narod_koord_skup_nefinac_sektor.html

Zavedení eura [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/narod_koord_skup_legislativa.html

Zavedení eura [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/narod_koord_skup_komunikace.html

Zavedení eura [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/narod_koord_skup_informatika.html

Prameny práva

Ústava č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky

Zákon č. 377/2005 Sb., o finančních konglomerátech, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní nálezy č. 278/2001 Sb. (pl. ÚS 59/2000)

Ústavní nálezy č. 285/2001 Sb. (pl. ÚS 14/01)

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Struktura peněz v oběhu

Příloha č. 2 - Příklad pomačkané bankovky

Příloha č. 3 - Příklad zašpiněné bankovky

Příloha č. 4 - Příklady celých bankovek, kterým nechybí více než polovina délky žádného okraje bankovky a zároveň rozměr chybějící části okraje nepřesahuje 5 mm směrem od okraje bankovky k jejímu středu

Příloha č. 5 - Příklad běžně poškozené bankovky s proděravělým obrazcem

Příloha č. 6 - Příklad úředně znehodnocené bankovky s obrazcem proděravělým pěti otvory

Příloha č. 7 - Příklad propálené bankovky

Příloha č. 8 - Příklad ohořelé bankovky

Příloha č. 9 - Příklad popsané běžně poškozené bankovky

Příloha č. 10 - Příklad popsané nestandardně poškozené bankovky

Příloha č. 11 - Příklad přetištěné bankovky

Příloha č. 12 - Příklad potištěné běžně poškozené bankovky

Příloha č. 13 - Příklad běžně poškozené obarvené bankovky

Příloha č. 14 - Příklad nestandardně poškozené obarvené bankovky

Příloha č. 15 - Příklad běžně poškozené odbarvené bankovky

Příloha č. 16 - Příklad nestandardně poškozené odbarvené bankovky

Příloha č. 17 - Příklad bankovky poškozené biologickým materiálem (zakrvácená)

Příloha č. 18 - Příklad natržené bankovky

Příloha č. 19 - Příklad roztržené bankovky

Příloha č. 20 - Příklad bankovky skládající se z více než 2 částí

Příloha č. 21 - Příklad necelé běžně poškozené bankovky (70% plochy bankovky)

(přílohy byly použity z www.cnb.cz)

Přílohy

Příloha č. 1 - Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31. 12. 2011

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
Bankovky					
5 000 Kč	124 915,3	30,3%	25,0	7,1%	2,4
2 000 Kč	124 666,5	30,3%	62,3	17,7%	6,0
1 000 Kč	123 681,3	30,0%	123,7	35,0%	11,9
500 Kč	10 699,6	2,6%	21,4	6,1%	2,1
200 Kč	10 600,4	2,6%	53,0	15,0%	5,1
100 Kč	5 028,1	1,2%	50,3	14,2%	4,8
50 Kč	606,9	0,1%	12,1	3,4%	1,2
20 Kč	104,2	0,0%	5,2	1,5%	0,5
bankovky celkem	400 302,3	97,2%	353,0	100,0%	33,9
Mince					
50 Kč	3 614,6	0,9%	72,3	4,1%	7,0
20 Kč	2 952,8	0,7%	147,6	8,4%	14,2
10 Kč	1 729,4	0,4%	172,9	9,9%	16,6
5 Kč	1 006,4	0,2%	201,3	11,5%	19,4
2 Kč	709,8	0,2%	354,9	20,3%	34,1
1 Kč	434,7	0,1%	434,7	24,8%	41,8
0,50 Kč	183,3	0,0%	366,5	20,9%	35,2
mince celkem	10 630,9	2,6%	1 750,3	100,0%	168,3
pamětní mince	1 019,5	0,2%	1,9		
Celkem	411 952,7	100,0%	2 105,2		202,2

Příloha č. 2

Příklad pomačkané bankovky

Příloha č. 3

Příklad zašpiněné bankovky

Příloha č. 4

Příklady celých bankovek, kterým nechybí více než polovina délky žádného okraje bankovky a zároveň rozměr chybějící části okraje nepřesahuje 5 mm směrem od okraje bankovky k jejímu středu

Příloha č. 5

Příklad běžně poškozené bankovky s proděravěným obrazcem

Příloha č. 6

Příklad úředně znehodnocené bankovky s obrazem proděravěným pěti otvory

Příloha č. 7

Příklad propálené bankovky

Příloha č. 8

Příklad ohořelé bankovky

Příloha č. 9

Příklad popsané běžně poškozené bankovky

Příloha č. 10

Příklad popsané nestandardně poškozené bankovky

Příloha č. 11

Příklad přetištěné bankovky

Příloha č. 12

Příklad potištěné běžně poškozené bankovky

Příloha č. 13

Příklad běžně poškozené obarvené bankovky

Příloha č. 14

Příklad nestandardně poškozené obarvené bankovky

Příloha č. 15

Příklad běžně poškozené odbarvené bankovky

Příloha č. 16

Příklad nestandardně poškozené odbarvené bankovky

Příloha č. 17

Příklad bankovky poškozené biologickým materiálem (zakrvácená)

Příloha č. 18

Příklad natržené bankovky

Příloha č. 19

Příklad roztržené bankovky

Příloha č. 20

Příklad bankovky skládající se z více než 2 částí

Příloha č. 21

Příklad necelé běžně poškozené bankovky (70% plochy bankovky)

Centrální banka, její činnost a postavení

Abstrakt

Centrální banky jsou v dnešním globálním bankovním nepostradatelnou součástí stabilního systému fungování ekonomik s tržním hospodářstvím. Vždy jsem se o tuto problematiku zajímala hlouběji a aktivně jsem jí studovala již v jiném magisterském oboru. Obsahem diplomové práce je systém centrálního bankovního systému jak v České republice, tak v Evropské unii.

V první kapitole se zaměřuji na obecné vymezení bankovního systému a na charakteristiku tří modelů bankovního systému (jednostupňový, dvoustupňový a třístupňový bankovní systém).

Druhá kapitola je z všech kapitol nejrozsáhlejší, zabývám se zde historickým vznikem Měnové unie, vznikem Evropského systému centrálního bankovního systému a vzniku Evropské centrální banky. V případě Evropské centrální banky analyzuji její právní zakotvení, organizační strukturu, vydávání právních aktů, základní kapitál, zavedení eura v jednotlivých členských i nečlenských zemích, a především nezávislost Evropské centrální banky, kde důkladněji analyzuji nezávislost institucionální, osobní, finanční, věcnou a rozpočtovou. Závěr této kapitoly věnuji přípravě na zavedení eura v České republice.

V třetí kapitole popisuji evropský historický vznik centrálního bankovního systému, příčiny vzniku centrálního bankovního systému a historický vývoj centrálního bankovního systému na našem území, kde je blíže specifikována činnost centrální banky v jednotlivých vývojových etapách existence našeho státu.

Za klíčovou kapitolu považuji čtvrtou kapitolu, kde se zabývám otázkou vzniku samostatné České národní banky, jejím cílům a úkolům, jejímu postavení mezi dalšími ústavními orgány, rozboru ústavních nálezů souvisejících s problematikou jmenování a odvolávání členů Bankovní rady, konkrétně tedy guvernéra a viceguvernéra České národní banky, a hlavním cílům České národní banky.

V páté kapitole rozebírám hlavní funkce České národní banky, a to především se zaměřením na měnovou politiku a emisi hotovostního oběživa, kde důkladněji popisuji výměnu a vrácení opotřebovaných či poškozených bankovek a mincí.

V šesté kapitole se zaměřuji na bankovní regulaci a dohled. Obsahuje typy dohledů, neformální stránku bankovní regulace a dohledu, tedy Bankovní asociaci a bankovního ombudsmana.

V sedmé kapitole stručně naznačuji jaké je postavení zástupců České národní banky v mezinárodních měnových institucích, například Světová banka nebo Mezinárodní měnový fond.

V poslední kapitole velmi důkladně analyzuji statistickou činnost, a to zejména inflaci, vládní statistiku, měnovou a finanční statistiku, platební bilanci.

Přesvědčila jsem se o tom, že opravdu centrální banka je výjimečným orgánem, který disponuje řadou pravomocí

The central bank, its activities and position

Abstract

Central banks are in today's global banking system an indispensable part of a stable functioning market economies. I was always interested in these issues. I studied these issues in another master's degree course. The subject of this thesis is the central banking system in the Czech Republic and in the European Union.

In the first chapter I focus on definition of banking and on the characteristics of three models of the banking system (single-stage, two- and three-stage banking system).

The second chapter is the largest of all chapters. In this chapter I deal with the formation of Monetary Union, the creation of the European central banking system and the foundation of the European Central Bank. I analyze the legal base of European Central Bank, its organizational structure, issuing of legal acts, the capital. I deal with the introduction of the euro in member and non-member countries too. Special attention is paid to the independence of the European Central Bank. I analyze its institutional, personal, financial, material and budgetary independence. The conclusion of this chapter deals with the preparations for the introduction of the euro in the Czech Republic.

In the third chapter I describe the historical development of European central banking and the development of central banking in our country. I analyze activities of central bank in different stages of the existence of our country.

The most important is the fourth chapter, which deals with the question of the foundation of independent Czech National Bank, with its objectives and tasks, its constitutional position among other institutions. Special attention is paid to the decisions of the Constitutional Court related to the issue of the appointment and dismissal of members of the Bank Board and related to the main objectives of the Czech National Bank.

In the fifth chapter I analyze the main functions of the Czech National Bank. I focus on monetary policy and the issuing of cash currency. I thoroughly describe the exchange and return of worn or damaged banknotes and coins.

In the sixth chapter I focus on banking regulation and supervision. I analyze types of supervision, including informal banking regulation and supervision, i.e. the Banking Association and the banking ombudsman.

In the seventh chapter I briefly describe the position of representatives of the Czech National Bank in international monetary institutions, such as the World Bank or International Monetary Fund.

In the last chapter I analyze very carefully statistical activities, particularly inflation, government statistics, monetary and financial statistics, balance of payments.

I was convinced that the central bank is really an exceptional body which has a number of powers.

Klíčová slova

Evropská centrální banka, Česká národní banka, nezávislost, bankovní regulace, statistická činnost.

Keywords

The European Central Bank, The Czech National Bank, independence, banking regulation, statistical activities.